

URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE PRED
EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA



PREGLED PRAKSE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Informacije o najnovijim presudama i odlukama
Europskog suda za ljudska prava

SRPANJ – RUJAN 2014.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDA PRAVA
DALMATINSKA 1, ZAGREB
TEL: 01 4878-100, FAX: 01 4878-111
E-MAIL: ured@zastupnik-esljp.hr
WEB: uredzastupnika.gov.hr

Ovaj pregled prakse sadrži sažetke presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava prema odabiru Ureda zastupnika Vlade pred Europskim sudom za ljudska prava u relevantnom razdoblju.

Sve sažetke izradio je Ured zastupnika pred Europskim sudom za ljudska prava i oni ne predstavljaju službeni dokument Europskog suda za ljudska prava.

Izvorni tekstovi presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava na temelju kojih su izrađeni sažeci mogu se pronaći na stranicama Europskog suda za ljudska prava (www.echr.coe.int) putem tražilice HUDOC.

Na stranicama Ureda zastupnika (uredzastupnika.gov.hr) dostupni su prijevodi svih presuda i odluka protiv Republike Hrvatske.

SADRŽAJ

UVOD	4
ČLANAK 2.	6
ŠEREMET protiv BOSNE i HERCEGOVINE, CRNE GORE I SRBIJE	6
MOCANU I OSTALI protiv RUMUNJSKE	9
CENTAR ZA PRAVNA ISTRAŽIVANJA U IME VALENTINA CAMPEANU protiv RUMUNJSKE.....	11
ČLANAK 3.	14
SVINARENKO I SLYADNEV protiv RUSIJE.....	14
ČLANAK 7.	16
ASHLARBA protiv GRUZIJE.....	16
ČLANAK 8.	18
HÄMÄLÄINEN protiv FINSKE	18
ČLANAK 9.	20
S.A.S. protiv FRANCUSKE.....	20
ČLANAK 10.....	23
AXEL SPRINGER AG (br. 2) protiv NJEMAČKE	23
A. B. protiv ŠVICARSKE.....	26
ČLANAK 35.,3(a)	28
GROSS protiv ŠVICARSKE.....	28
ČLANAK 38.....	30
AL NASHIRI I HUSAYN protiv POLJSKE	30
ČLANAK 1. PROTOKOLA BR. 1	34
ALIŠIĆ I OSTALI protiv BOSNE I HERCEGOVINE, HRVATSKE, SLOVENIJE, SRBIJE I MAKEDONIJE.....	34
STATILEO protiv HRVATSKE	37
MARKOVICS, BERES i AUGUSZTIN protiv MAĐARSKE.....	39
MILHAU protiv FRANCUSKE	41
ČLANAK 4. PROTOKOLA BR. 4	43
GRUZIJA protiv RUSIJE	43
ČLANAK 1. PROTOKOLA BR. 12.....	46
ZORNIĆ protiv BOSNE i HERCEGOVINE	46

UVOD

Ured zastupnika RH pred Europskim sudom za ljudska prava pripremio je pregled najvažnijih presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava u trećem tromjesečju 2014. godine.

Navedeno razdoblje u radu Suda obilježilo je donošenje velikog broja presuda Velikog vijeća Suda. Veliko vijeće u načelu odlučuje iznimno, kada je riječ o slučaju koji postavlja neko važno pitanje koje utječe na tumačenje ili primjenu Konvencije ili dodatnih protokola ili neki ozbiljan problem općeg značenja. Veliko vijeće postaje nadležno za predmet ako nakon presude vijeća stranka podnese zahtjev da se slučaj podnese Velikom vijeću na razmatranje, a odbor od pet sudaca prihvati taj zahtjev, ili kada pojedino vijeće Suda samo odluči ustupiti nadležnost Velikom vijeću.

Veliko vijeće je u prethodnom tromjesečju donijelo presude koje se odnose na različita pravna pitanja i različita ljudska prava. Za Republiku Hrvatsku i njezine građane najznačajnija je svakako presuda *Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine i dr.*, u kojima je Veliko vijeće utvrdilo da su Slovenija i Srbija odgovorne za povredu prava vlasništva zbog neisplate „stare“ devizne štednje štedišama Ljubljanske, odnosno Invest banke, te odredilo rok u kojem te dvije države moraju poduzeti mjere za isplatu štednih uloga bivšim štedišama. Kada je riječ o pravu vlasništva, presudom *Statileo protiv Hrvatske* Sud je utvrdio da je vlasnicima stanova u kojima stanuju zaštićeni najmoprimci nametnut prekomjeren teret, čime je povrijeđeno njihovo pravo na mirno uživanje vlasništva. Od ostalih presuda koje se odnose na pravo na mirno uživanje vlasništva Sud je u odluci *Markovics, Beres i Augusztin protiv Mađarske* utvrdio da smanjenje mirovina podnositelja uslijed mirovinske reforme ne predstavlja povredu tog prava, dok je u predmetu *Milhau protiv Francuske* određivanje sredstva naplate duga dovelo do povrede prava vlasništva.

Veliko vijeće donijelo je i presudu *Mocanu i dr. protiv Rumunjske* u kojoj je utvrdilo neučinkovitost istrage za događaje s početka 90-ih godina. Učinkovitost istrage za ratne zločine razmatralo je i vijeće tog Suda u odluci o nedopuštenosti *Šeremet protiv Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije*.

Presuda Velikog vijeća *Centar za pravna istraživanja u ime Valentina Campeanu protiv Rumunjske* donosi novo razmišljanje Suda o aktivnoj legitimaciji nevladinih organizacija za podnošenje zahtjeva u ime osoba koje nisu sposobne same zaštititi svoja prava. Veliko vijeće donijelo je ključne presude o aktualnim pravnim pitanjima u suvremenom društvu – *S.A.S. protiv Francuske*, u kojoj je Sud zaključio da zabrana nošenja odjeće koja prekriva lice u Francuskoj ne predstavlja povredu prava na slobodu vjeroispovijesti, te *Hämäläinen protiv Finske*, u kojoj je utvrdio da uvjeti pod kojima je podnositeljci mogao biti odobren upis promjene spola u službene evidencije nisu nerazumni.

Presudom Velikog vijeća *Svinarenko i Slyadnev protiv Rusije* Sud je potvrdio svoju praksu u pogledu nepostojanja nikakvog opravdanja za mučenje i nečovječno postupanje. Odgovornost države za mučenje i nečovječno postupanje na njezinom teritoriju posebno se razmatrala u presudi *Al Nashiri i Husayn protiv Poljske* u kojoj je Sud utvrdio odgovornost Poljske za mučenja i zlostavljanja koja je vršila CIA na poljskom teritoriju. Ujedno, u navedenoj presudi Sud je ocijenio da je država Sudu dužna omogućiti uvid u sva dokazna sredstva koja Sud zatraži, uključujući dokumente s oznakom tajnosti.

Od presuda koje se odnose na slobodu izražavanja izdvojene su presude koje se odnose na novinarske slobode – presuda *Axel Springer AG (br. 2) protiv Njemačke* odnosi se na zabranu članka koji sadrži izjave o bivšem njemačkom kancelaru, a presuda *A.B. protiv Švicarske* odnosi se na kažnjavanje novinara novčanom kaznom zbog objave podataka iz istrage.

Pitanje korištenja općepoznatih kolokvijalnih termina u zakonskim tekstovima Sud je razmotrio u presudi *Ashlarba protiv Gruzije*, dok je u presudi *Zornić protiv Bosne i Hercegovine* kritizirao ustavni poredak te države.

Sud je donio presudu i u međudržavnom sporu između Gruzije i Rusije (*Gruzija protiv Rusije*), u kojoj je utvrdio da je došlo do kolektivnog protjerivanja gruzijskih državljana s ruskog teritorija.

Konačno, presudom Velikog vijeća *Gross protiv Švicarske* Sud je naglasio da su podnositelji zahtjeva dužni surađivati sa Sudom i obavještavati ga o svim bitnim informacijama koje su vezane za zahtjev, a svako namjerno prešućivanje bitnih podataka evidentno predstavlja zlouporabu prava na podnošenje zahtjeva.

Pregled prakse dostupan je na novim internetskim stranicama [Ureda zastupnika](#).

Na stranicama Ureda zastupnika dostupni su i prijevodi svih [presuda i odluka protiv Republike Hrvatske](#).

ČLANAK 2.

PRAVO NA ŽIVOT

1. Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. Nitko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za kaznena djela za koje je ta kazna predviđena zakonom.

2. Nije u suprotnosti s odredbama ovoga članka lišenje života proizašlo iz upotrebe sile koja je bila nužno potrebna:

a) pri obrani bilo koje osobe od protupravnog nasilja;

b) pri zakonitom uhićenju ili pri sprječavanju bijega osobe zakonito lišene slobode;

c) radi suzbijanja pobune ili ustanka u skladu sa zakonom.

ODLUKA O NEDOPUŠTENOSTI: ISTRAGA KOJU JE PROVELA BiH GLEDE OTKRIVANJA I KAŽNJAVANJA POČINITELJA RATNIH ZLOČINA BILA JE U SKLADU S ČLANKOM 2. KONVENCIJE

**ŠEREMET protiv
BOSNE i
HERCEGOVINE,
CRNE GORE I
SRBIJE**

*zahtjev br. 29620/05
odluka od 8. srpnja 2014.*

❖ ČINJENICE

Tijekom 1992. godine, Bosnu i Hercegovinu zahvatio je rat u kojem je više od 100.000,00 ljudi poginulo, a oko 2.000,00 ljudi je izbjeglo. Godine 1995. rat je okončan, a Bosna i

Hercegovina je podijeljena u dva entiteta, Federaciju BiH te Republiku Srpsku. Dana 25. svibnja 1993. godine ustanovljen je Međunarodni kazneni sud za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije (MKSJ), sa sjedištem u Den Haagu. MKSJ je ustanovljen kao međunarodno sudbeno tijelo koje ima primarnu nadležnost u odnosu na nacionalne sudove za kazneno djelo ratnog zločina. Do sada je MKSJ donio više od 70 osuđujućih presuda protiv fizičkih osoba za kazneno djelo ratnog zločina, a postupci protiv dvadeset osoba su još uvijek u tijeku. Tijekom 1996. godine osnovana je Međunarodna komisija za nestale osobe (ICMP). Prema podacima ICMP-a, na području BiH-a je putem DNA identifikacije identificirano više od 14.000,00 nestalih osoba, a domaća tijela su putem drugih metoda identificirala oko 8.000,00 nestalih osoba.

U razdoblju od 1992. do 1995. godine, Vojska Republike Srpske (VRS) kontrolirala je sarajevsko naselje Grbavicu. Tijekom prvih ratnih mjeseci, paravojna grupa VRS-a pod vodstvom Veselina Vlahovića ubila je, mučila i silovala veliki broj Bošnjaka i Hrvata. Prema navodima podnositelja, dana 9. lipnja 1992. godine navedena grupa ubila je podnositeljeve roditelje. Dana 29. ožujka 2013. godine, domaći sud donio je presudu kojom je Veselina Vlahovića proglasio krivim za čitav niz kaznenih djela protiv života, tijela i spolne slobode koja su tijekom 1992. godine počinjena na području Grbavice. Osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 42 godine.

Dana 28. prosinca 2005. godine, identificirano je tijelo podnositeljevog oca, a tijelo njegove majke još uvijek nije identificirano. Tijekom 2004. godine, Komisija za ljudska prava BiH utvrdila je kako je došlo do povrede čl. 3. i čl. 8. Konvencije te naložila Republici Srpskoj da dostavi podatke koje ima o podnositeljevim roditeljima te provede učinkovitu istragu radi pronalaska podnositeljevih roditelja i otkrivanja počinitelja. Komisija je podnositelju na ime naknade nematerijalne štete dosudila iznos od 5.000,00 BAM.

Podnositelj je protiv Republike Srpske pokrenuo parnični postupak pred domaćim sudom u kojem je podnositelju dodijeljen iznos od 35.000,00 BAM. Republika Srpska uložila je žalbu povodom koje je postupak još uvijek u tijeku.

Podnositelj je pred Sudom naveo kako smatra da su BiH, Crna Gora i Srbija odgovorne za nestanak njegovih roditelja te kako tijela BiH nisu provela učinkovitu istragu, niti su odgovorila na njegovu patnju na odgovarajući način.

❖ OCJENA SUDA

U odnosu na članak 2. Konvencije

Sud je ustanovio kako, u odnosu na materijalni aspekt čl. 2. Konvencije, nije vremenski nadležan za postupanje u ovom predmetu, budući da se radi o događaju iz 1992. godine, a Konvencija je u BiH stupila na snagu tek 2002. godine. Međutim, Sud je vremenski nadležan za postupanje u odnosu na postupovni aspekt čl. 2. Konvencije.

Prilikom ispitivanja je li istraga u ovom predmetu bila učinkovita, Sud je zaključio kako je unatoč zastojsima ona dovela do identifikacije podnositeljevog oca što samo po sebi predstavlja veliki uspjeh ako se u obzir uzme veliki broj žrtava koje su stradale tijekom rata. Sud shvaća kako je podnositelj pretrpio bol zbog toga što nije identificirano tijelo njegove majke, međutim ističe kako to nije samo po sebi dovoljno za utvrđivanje povrede čl. 2. Konvencije.

Sud je ustanovio kako je istraga dovela do otkrivanja i kažnjavanja vođe i dvojice članova paravojne skupine koja je počinila zločine nad hrvatskim i bošnjačkim stanovništvom na području sarajevskog naselja Grbavica tijekom 1992. godine. Štoviše, MKSJ je donio osuđujuću presudu protiv jednog od organizatora navedenih stradanja. Iako u konkretnom predmetu nije došlo do kažnjavanja svih neposrednih počinitelja, Sud ističe kako čl. 2. Konvencije ne zahtjeva od domaćih tijela da pokrenu kazneni progon bez obzira na dostupna dokazna sredstva. Naime,

državna tijela nikada ne smiju olako pokretati kaznene progone kod sumnje da je došlo do stradanja većeg broja žrtava budući da se okrivljenik u takvim predmetima nalazi pod budnim okom javnosti zbog čega može doći do ugrožavanja njegovog ugleda te privatnog i obiteljskog života. Polazeći od pretpostavke nevinosti iz čl. 6. st. 2. Konvencije, Sud naglašava kako glasine i tračevi ne mogu biti osnova za pokretanje kaznenog progona koji može opasno naštetiti okrivljenikovom ugledu i privatnom životu.

Sud je zaključio kako je istraga u ovom predmetu bila učinkovita jer je dovela do otkrivanja i kažnjavanja osoba odgovornih za nestanak i smrt podnositeljevih roditelja.

Prilikom ispitivanja je li istraga u ovom predmetu bila učinkovita, Sud je zaključio kako je usprkos zastojsima dovela do identifikacije podnositeljevog oca što samo po sebi predstavlja veliki uspjeh ako se u obzir uzme veliki broj žrtava koje su stradale tijekom rata. Sud shvaća kako je podnositelj pretrpio bol zbog toga što nije identificirano tijelo njegove majke, međutim, to nije samo po sebi dovoljno za utvrđivanje povrede čl. 2. Konvencije.

Vezano za pitanje je li podnositelj imao pristup istrazi, Sud naglašava kako čl. 2. Konvencije ne zahtjeva od domaćih tijela da obavještavaju podnositelje o svakoj poduzetoj radnji niti da im omoguće pristup dokumentima prikupljenim tijekom istrage. Domaća tijela nisu dužna obavještavati članove obitelji žrtava o pojedinim radnjama koje su poduzete protiv pojedinaca i o njihovim imenima. Naime, članovi obitelji žrtava bi tada neosnovano mogli zaključiti kako su određene osobe protiv

kojih su radnje poduzete krive za ono što im se stavlja na teret. U svakom slučaju, postupci pred domaćim sudovima su javni, a rasporedi ročišta su u načelu dostupni. Sud ujedno smatra da je obavještanje putem priopćenja za medije i grupnih sastanaka sa žrtvama prikladno kada je riječ o ovako velikom broju postupaka za ratne zločine i broju žrtava.

U pogledu prigovora nepravodnosti istrage treba navesti da je Sud istu ispitivao počevši od 2005. godine pa nadalje, jer su domaća tijela tek tada bila u mogućnosti ispitivati slučajeve nestanka civila tijekom ratnog stanja. Istraga koja se provodi u slučajevima ratnog stradavanja drugačija je od istrage koja se provodi u normalnim okolnostima. Sud je utvrdio kako nakon 2005. godine nije došlo do značajnijeg razdoblja neaktivnosti u istrazi zločina koji su počinjeni na području Grbavice. Domaća tijela su ispitala više od stotinu osoba te donijela osuđujuću presudu protiv tri osobe. Slijedom navedenog, Sud smatra kako je istraga provedena pravodobno i učinkovito, sukladno zahtjevima iz čl. 2. Konvencije.

U odnosu na članak 3. Konvencije

Sud je utvrdio da nije došlo do povrede čl. 3. Konvencije jer je istraga provedena učinkovito, a podnositelj je mogao od nadležnih tijela dobiti informaciju o poduzetim radnjama. Štoviše, domaći sud je podnositelju na ime naknade nematerijalne štete dosudio iznos od

35.000,00 EUR radi pretrpljene boli zbog nestanka roditelja.

U odnosu na odgovornost Crne Gore i Srbije

Sud je uzeo u obzir kako postoje dokazi koji ukazuju na činjenicu kako su u ratnim operacijama na području BiH sudjelovale srpske vojne snage te kako se odgovornost države članice može proširiti i na postupanja državnih agenata izvan njezine teritorijalne jurisdikcije. Međutim, budući da je Konvencija u odnosu na Srbiju i Crnu Goru stupila na snagu 3. ožujka 2004. godine, a radi se o događajima iz 1992. godine, Sud nije vremenski nadležan za postupanje.

Slijedom navedenog, Sud je donio odluku kojom je zahtjev podnositelja odbacio kao nedopušten.

KLJUČNE RIJEČI

- *istraga za ratni zločin*
- *vremensko važenje Konvencije*
- *identifikacija nestalih osoba*
- *odnos posrednog i neposrednog počinitelja kod kaznenog djela ratnog zločina*
- *informiranje članova obitelji o tijeku istrage*

ISTRAGA O STRADAVANJIMA TIJEKOM PROSVJEDA U LIPNJU 1990. GODINE NIJE BILA UČINKOVITA

MOCANU I OSTALI protiv RUMUNJSKE

*zahtjevi br. 10865/09, 45886/07, 32431/08
presuda Velikog vijeća od 17. rujna 2014.*

❖ ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su gospođa Mocanu, gospodin Stoica i Udruženje „21. prosinca 1989. godine“ iz Bukurešta.

Dana 13. lipnja 1990. godine, oružane snage su se umiješale među prosvjednike koji su okupirali Sveučilišni trg u Bukureštu i druge dijelove grada, a što je dovelo do ranjavanja i smrti nekoliko građana, uključujući i supruga prve podnositeljice, koji je ubijen hicem pištolja iz smjera sjedišta Ministarstva unutarnjih poslova. Tijekom iste večeri, drugi podnositelj i nekolicina drugih građana uhićeni su i zlostavljani od strane policijskih službenika i ljudi u civilnoj odjeći.

Događanja tijekom prosvjeda prouzročila su na tisuće žrtava te su opljačkana sjedišta nekoliko političkih stranaka i udruženja, uključujući sjedište Udruženja „21. prosinca 1989.“

Kazneni postupak koji je pokrenut zbog smrti gospodina Mocanua još uvijek traje. Istraga je pokrenuta 13. lipnja 1990. godine, a završena je 17. lipnja 2009. godine. Istraga u odnosu na drugog podnositelja je okončana.

Prva podnositeljica i drugi podnositelj su u zahtjevu pred Sudom isticali kako je došlo do navodne povrede čl. 2. i čl. 3. Konvencije, jer Rumunjska nije provela učinkovitu i nepristranu istragu koja je mogla dovesti do identificiranja i kažnjavanja onih koji su odgovorni za oružani napad.

Udruženje „21. prosinca 1989. godine“ je u zahtjevu navelo kako je došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije jer je kazneni postupak u kojemu je navedeno Udruženje podnijelo

zahtjev za naknadu štete koja je nastala tijekom pljačkanja njihovog sjedišta predugo trajao.

Dana 13. studenog 2012. godine vijeće Suda je donijelo presudu u kojoj je ustanovilo kako je u odnosu na prvu podnositeljicu došlo do povrede postupovnog aspekta čl. 2. Konvencije, a u pogledu Udruženja do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije. U odnosu na drugog podnositelja nije utvrdio povredu čl. 3. Konvencije.

Drugi podnositelj je sukladno čl. 43. Konvencije podnio zahtjev za upućivanje predmeta Velikom Vijeću na odlučivanje.

❖ OCJENA SUDA

U odnosu na članak 2. i članak 3. Konvencije Rumunjska vlada je isticala kako je drugi podnositelj podnio kaznenu prijavu nadležnim tijelima tek 2001. godine, odnosno deset godina nakon predmetnog događaja. Sud je uzeo u obzir kako psihološki učinci zlostavljanja, koje je provela policija, mogu negativno utjecati na žrtvu koja zbog straha tek kasnije pokrene postupak protiv zlostavljača.

Većina žrtava, kao i sam drugi podnositelj, smogla je hrabrosti za podnošenje prijave tek kada se činilo da istraga u kaznenom postupku koji je pokrenut po službenoj dužnosti napreduje. Sud je prihvatio obrazloženje drugog podnositelja da je prijavu podnio deset godina nakon predmetnog događaja zbog toga što se nalazio u stanju bespomoćnosti i ranjivosti. Uzimajući u obzir okolnosti slučaja, Sud je zaključio da podnositelj nije propustio podnijeti zahtjev u prikladnom roku.

U odnosu na nepristranost istrage, Sud je ustanovio kako su između 1997. godine i 2008. godine, istragu provodili vojni tužitelji, odnosno službenici vojnog aparata koji je sudjelovao u gušenju predmetnih prosvjeda. Sud je zbog toga već u prethodnim slučajevima protiv Rumunjske utvrdio povredu postupovnog aspekta čl. 2. Konvencije i čl. 3. Konvencije. Broj utvrđenih povreda u tim predmetima je osobito zabrinjavajući i baca

sumnju na objektivnost i pristranost vojnih tužitelja koji su proveli istragu.

Prilikom ispitivanja je li istraga bila ažurna, Sud je utvrdio kako istraga o smrti supruga prve podnositeljice traje više od 23 godine (gotovo 20 godina nakon što je Konvencija u Rumunjskoj stupila na snagu), a da je u odnosu na drugog podnositelja trajala 21 godinu. Prema mišljenju Suda, zastoji i odgode tijekom istrage doveli su u pitanje njezinu učinkovitost. Iako je Sud uzeo u obzir složenost slučaja, zaključio je kako političke i društvene okolnosti koje je isticala rumunjska vlada ne opravdavaju duljinu trajanja istrage. Upravo zbog tih okolnosti je Rumunjska pravodobno trebala ispitati ovaj slučaj i tako spriječiti bilo kakvo nezakonito postupanje.

Sud je nadalje primijetio kako je tijekom istrage došlo do dužih razdoblja neaktivnosti, a da su i sama državna tijela ustanovila da je

Iako je Sud uzeo u obzir složenost slučaja, zaključio je kako političke i društvene okolnosti koje je isticala rumunjska vlada ne opravdavaju duljinu trajanja istrage. Upravo zbog tih okolnosti Rumunjska je pravodobno trebala ispitati ovaj slučaj i tako spriječiti bilo kakvo nezakonito postupanje.

tijekom istrage došlo do čitavog niza propusta. U odnosu na drugog podnositelja, tužiteljstvo je odlučilo da zbog nemogućnosti utvrđivanja počinitelja i stupnja umiješanosti sigurnosnih snaga neće podići optužnicu. Međutim, nadležna tijela nisu navela konkretne razloge zbog kojih je istraga ostala bez rezultata. Štoviše, do okončanja istrage je došlo jer je u predmetnom slučaju nastupila zastara kaznenog progona.

U odnosu na prvu podnositeljicu, koja je kao član obitelji žrtve stradale u prosvjedima trebala biti upoznata s tijekom postupka pred domaćim tijelima, Sud je ustanovio kako je tužiteljstvo istu prvi put ispitalo tek dana 14. veljače 2007. godine, 17 godina nakon predmetnog događaja. Nakon toga više je nitko nije obavještavao o tijeku postupka pred sudom prvog stupnja niti pred sudom višeg stupnja koji je naložio da se predmet vrati na ponovni postupak.

Slijedom navedenog, Sud je ustanovio kako ni prvom ni drugom podnositelju nije omogućena učinkovita istraga sukladno zahtjevima čl. 2. i čl. 3. Konvencije te je utvrdio kako je došlo do postupovne povrede navedenih članaka.

U odnosu na članak 6. stavak 1. Konvencije

Sud je utvrdio da je dana 26. lipnja 1990. godine Udruženje „21. prosinca 1989.“ podnijelo zahtjev za naknadu štete koju je pretrpjelo u događajima od 13. do 15. lipnja 1990. godine. Budući da su odluku povodom navedenog zahtjeva nadležna tijela donijela tek 2009. godine, Sud je ustanovio kako je došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije.

❖ PRAVIČNA NAKNADA

Na ime nematerijalne štete - 30.000,00 EUR prvoj podnositeljici i 15.000,00 EUR drugom podnositelju;

Na ime troškova postupka - 2.200,00 EUR prvoj podnositeljici i Udruženju „21. prosinca 1989.“ te 9.868,92 EUR g. drugom podnositelju.

KLJUČNE RIJEČI

- *neučinkovita istraga*
- *pristranost istrage*
- *neažurnost istrage*
- *policijsko zlostavljanje*
- *psihološki učinci zlostavljanja*
- *prava bliskih srodnika*

**PRIHVAĆENA AKTIVNA LEGITIMACIJA
NEVLADINE UDRUGE ZA PODNOŠENJE
ZAHTJEVA PRED SUDOM U IME
PREMINULE OSOBE**

**CENTAR ZA
PRAVNA
ISTRAŽIVANJA U
IME VALENTINA
CAMPEANU protiv
RUMUNJSKE**

*zahtjev br. 47848/08
presuda Velikog vijeća od 17. srpnja 2014.*

❖ **ČINJENICE**

Predmet se odnosi na smrt mlađe muške osobe romskog podrijetla, V. C. koja je umrla u psihijatrijskoj bolnici u dobi od 18 godina. Zahtjev Sudu je u njegovo ime podnio Centar za pravna istraživanja (CLR), nevladina organizacija iz Rumunjske. V. C. je rođen 1983. godine, a umro je 2004. godine. Nakon rođenja, V. C. je smješten u sirotište te mu je dijagnosticiran HIV i teže duševno oboljenje.

Tijekom 2003. godine, u dobi od 18 godina, V. C. je morao napustiti centar za djecu s poteškoćama u razvoju u kojem je do tada boravio. Nakon što su brojne institucije odbile preuzeti brigu o V. C., tijekom veljače 2004. godine smješten je u medicinsko-socijalni centar CLR u kojemu je ustanovljeno kako se nalazi u uznapredovanom stadiju psihičkog i fizičkog propadanja bez odgovarajućih lijekova te kako pati od pothranjenosti. Nakon nagle promjene u raspoloženju V. C. je odveden u psihijatrijsku bolnicu na pregled, gdje je zadržan. Navedena bolnica jedna je od institucija koje su prethodno odbile primiti podnositelja navodeći kako nemaju uvjete za pacijente s HIV-om.

Nadzorni tim CLR ga je posjetio nakon tjedan dana te ustanovio kako se V. C. nalazi u prostoriji bez grijanja, na krevetu bez

posteljine, odjeven u pidžamu i bez osoblja koje bi mu pomoglo u obavljanju redovnih ljudskih potreba, zbog straha od zaraze HIV-om. Istog dana V. C. je umro.

CLR je podnio kaznenu prijavu navodeći kako je smrt nastupila zbog nemara bolnice, kako V. C. nije bio smješten u ustanovu odgovarajućeg tipa, kako su nadležna tijela krivo dijagnosticirala njegovo zdravstveno stanje te nisu opskrbila podnositelja s potrebnim lijekovima. Nadalje, podnositelj je istaknuo kako nije postojala potreba za premještanjem V. C. iz CLR u psihijatrijsku bolnicu te kako za donošenje odluke o premještanju nije pribavljen pristanak pacijenta.

Slijedom kaznene prijave pokrenuta je istraga, no nadležno državno odvjetništvo je odustalo od kaznenog progona. Pritužbe CLR-a upućene različitim nacionalnim tijelima rezultirale su zaključkom da nije došlo do povrede pacijentovih prava te da nema osnova za pokretanje disciplinskog postupka protiv osoblja psihijatrijske bolnice.

Iz izvješća Europskog odbora za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) za 2004. godinu, proizlazi kako je tijekom zime 2003. i 2004. godine, u navedenoj psihijatrijskoj bolnici 109 pacijenata umrlo u nerazjašnjenim okolnostima i to uglavnom zbog zastoja srca, infarkta miokarda i upale pluća. Umrli pacijenti imali su u prosjeku 56 godina, a neki od njih bili su mlađi od 40 godina. CPT je ustanovio kako većini pacijenata nije pružena odgovarajuća zdravstvena njega i kako ta bolnica ne raspolaže s dovoljnim brojem zaposlenika niti imaju dovoljno financijskih sredstava. U izvješću nadalje stoji kako u bolnici nema grijanja te pacijentima nije osigurana odgovarajuća prehrana. Tijekom ožujka 2004. godine, posebni izvjestitelj UN-a je rumunjskoj vladi ukazao na navedene propuste. Rumunjska vlada se obvezala poduzeti posebne mjere kojima će se poboljšati uvjeti u bolnicama i spriječiti takvi propusti u budućnosti.

Prilikom razmatranja slučaja, vijeće je sukladno čl. 30. Konvencije odlučilo ustupiti predmet Velikom vijeću na odlučivanje.

❖ OCJENA SUDA

Rumunjska vlada je isticala kako CLR nije aktivno legitimiran na podnošenje zahtjeva u ime V. C., budući da ga nije ovlašten zastupati pred Sudom, niti se sam može smatrati posrednom ili neposrednom žrtvom Konvencije. Međutim, Sud je dozvolio CLR da nastupi kao zastupnik V. C., zbog iznimnih okolnosti slučaja i ozbiljnosti prigovora.

Sud je ovdje osobito uzeo u obzir činjenicu kako ni nadležna tijela u domaćim postupcima nisu ispitivala aktivnu legitimaciju podnositelja, a radilo se o postupcima koje je u ime V. C. mogao pokrenuti njegov skrbnik ili zakonski zastupnik. Međutim, nadležna tijela nisu V. C.-u nakon što je postao punoljetan dodijelila skrbnika iako su bila dužna to učiniti. S obzirom da se V. C. za života, zbog svoje iznimno ranjive situacije, nije mogao samostalno brinuti o sebi niti je imao bliskog srodnika., nije pred domaćim tijelima mogao pokrenuti postupak bez zastupnika. Stoga, utvrditi da CLR ne može zastupati V. C. u ovom predmetu značilo bi omogućiti državi da izbjegne odgovornost zbog svog vlastitog propusta da podnositelju ne postavi zastupnika.

U odnosu na članak 2. Konvencije

V. C.-u nije dodijeljen skrbnik nakon što je stekao punoljetnost te je stoga Sud zaključio kako je stekao punu pravnu sposobnost usprkos težem duševnom oboljenju. Ukoliko se krene od pretpostavke da je V. C. zaista stekao punu pravnu sposobnost, nadležna zdravstvena tijela su sukladno mjerodavnom zakonu trebala pribaviti pacijentov pristanak za premještanje iz jedne zdravstvene ustanove u drugu (u ovom slučaju u psihijatrijsku bolnicu). Međutim, V. C. nije bio obaviješten o premještanju niti je zatražen njegov pristanak.

Razlog zbog kojeg su rumunjska tijela odlučila premjestiti V. C prvo u jednu, a zatim u drugu zdravstvenu ustanovu nije bio u pružanju

odgovarajuće zdravstvene njege već pronalasku ustanove koja ga je voljna primiti.

Nadležna tijela su bezrazložno dovela pacijentov život u opasnost, jer su ga usprkos osjetljivom stanju u kojemu se nalazio te činjenici da psihijatrijska bolnica nije bila prikladno mjesto za njegov boravak, odlučila premjestiti u istu. Neadekvatna zdravstvena njega je jedan od odlučujućih faktora koji je doveo do njegove smrti.

Sud je primijetio kako CLR nije bio opremljen za pružanje odgovarajuće skrbi pacijentima koji pate od duševnih oboljenja te je stoga upućen u psihijatrijsku bolnicu iako ga je prethodno odbijala primiti jer nije bila u mogućnosti liječiti HIV pozitivne pacijente. Njegov premještanje iz jedne ustanove u drugu izvršen je bez odgovarajuće dijagnoze ne uzimajući pri tom u obzir njegovo stvarno zdravstveno stanje. Sud je nadalje ustanovio kako nadležna tijela nisu pacijentu osigurala odgovarajuću terapiju, već su mu uglavnom samo davali sedative. Štoviše, nadležna tijela nisu ni poduzela potrebne radnje kojima bi se otkrio uzrok njegovog psihičkog stanja.

Navedeni zaključci Suda proizlaze iz podnesaka CLR te brojne ostale dokumentacije: medicinske dokumentacije koju su pribavili rumunjski sudovi, mišljenja Međunarodnog udruženja organizacija za zdravlje i ljudska prava (IFHHRO) te mišljenja Europskog regionalnog centra za javne inicijative (ECPI) koji se umiješao kao treća stranka u postupku te dostavio Sudu dokumentaciju o općenitom nedostatku antivirusne terapije za djecu u Rumunjskoj koja pate od HIV-a te time učinio

vjerodostojnim navode podnositelja. Sud je podnositeljeve navode ocijenio opravdanima i zbog toga što je nadležno državno odvjetništvo u nekoliko navrata ponovno otvaralo istragu u kojoj su ustanovljeni nedostaci na koje je ukazivao podnositelj u svom zahtjevu.

Sud je naglasio kako se V. C. cijelo vrijeme nalazio u rukama osoba koje su odgovarale za njegovu zdravstvenu njegu te su stoga bile dužne objasniti i razloge svojih postupanja. U trenutku kada je V. C. smješten u psihijatrijsku bolnicu, nadležna tijela su trebala biti svjesna situacije u kojoj se ta bolnica nalazila. Nadležna tijela su bezrazložno dovela pacijentov život u opasnost, jer su ga usprkos osjetljivom stanju u kojemu se nalazio te činjenici da psihijatrijska bolnica nije bila prikladno mjesto za njegov boravak, odlučila premjestiti u istu. Neadekvatna zdravstvena njega je jedan od odlučujućih faktora koji je doveo do njegove smrti.

Sud je utvrdio da je došlo do povrede čl. 2. Konvencije, jer rumunjska tijela nisu zaštitila V. C.-ov život.

Nadalje, Sud je utvrdio kako je došlo i do povrede čl. 2. Konvencije u postupovnom smislu, jer nadležna tijela nisu razjasnila

okolnosti u kojima je V. C. umro niti su utvrdila čijom krivnjom je smrt nastupila. Štoviše, nadležna tijela nisu ni izvršila obdukciju, a što su trebala učiniti sukladno rumunjskim propisima. Rumunjski sudovi su tijekom druge istrage isticali niz postupovnih nedostataka kao što je nedostatak medicinske dokumentacije i kontradiktorne izjave medicinskog osoblja koje nisu razjašnjenje. Međutim, budući da je državno odvjetništvo odustalo od kaznenog progona, navedeni nedostaci nisu nikada otklonjeni.

U odnosu na članak 46.

Sud je Rumunjskoj naložio da poduzme potrebne opće mjere kojima bi se osobama s duševnim smetnjama (kao što je to bio V. C.), omogućilo da putem kvalificiranog zastupnika pred nadležnim domaćim tijelima, mogu isticati prigovore u vezi s povredama Konvencije.

❖ PRAVIČNA NAKNADA

35.000,00 EUR na ime troškova postupka

KLJUČNE RIJEČI

- *aktivna legitimacija za podnošenje zahtjeva Sudu*
- *osoba s duševnim smetnjama*
- *odgovornost države za osobe pod njezinom skrbi*
- *neadekvatna zdravstvena njega kao uzrok smrti*
- *neprikladno stanje u psihijatrijskim ustanovama*
- *Europski odbor za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT)*
- *ustupanje predmeta Velikom vijeću Suda*

ČLANAK 3.

ZABRANA MUČENJA I NEČOVJEČNOG POSTUPANJA

Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

DRŽANJE ZATVORENIKA U METALNIM KAVEZIMA TIJEKOM GLAVNE RASPRAVE PREDSTAVLJA PONIŽAVAJUĆE POSTUPANJE

**SVINARENKO I
SLYADNEV protiv
RUSIJE**

*zahtjevi br. 32541/08 i 43441/08
presuda Velikog vijeća od 17. srpnja 2014.*

❖ ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su ruski državljani koji su tijekom 2002. i 2003. godine optuženi za čitav niz kaznenih djela koje su počinili kako pripadnici određene skupine, uključujući i razbojništvo. Protiv A. S. je određen pritvor, a V. S. se u tom trenutku nalazio na uvjetnom otpustu za drugo kazneno djelo te mu je određen pritvor na novo kazneno djelo.

Tijekom lipnja 2004. godine, u prvostupanjskom postupku je donesena oslobađajuća presuda, a podnositelji su pušteni na slobodu. Vrhovni sud je ukinuo oslobađajuću presudu i vratio predmet na ponovni postupak. U ponovljenom postupku protiv podnositelja je ponovno određen pritvor. U prosincu 2006. godine protiv A. S. je donesena oslobađajuća presuda, a V. S. je proglašen krivim za dva kaznena djela. Vrhovni sud je ponovno poništio navedenu presudu te vratio predmet na ponovni postupak. Protiv A. S. je u kolovozu određen

pritvor zbog drugog kaznenog djela. U ožujku 2009. godine, protiv A. S. je donesena oslobađajuća presuda, a V. S., koji se kontinuirano nalazio u pritvoru od 2005. godine je proglašen krivim za kazneno djelo razbojništva.

Tijekom ročišta na glavnoj raspravi podnositelji su bili smješteni u metalni kavez dimenzija 1.5m x 2.5m kojeg su čuvali pravosudni policajci.

U zahtjevu Sudu podnositelji su isticali povredu čl. 3. Konvencije zbog toga što su tijekom glavne rasprave u sudnici smješteni u metalne kaveze te povredu čl. 6. st. 1. Konvencije zbog predugog trajanja kaznenog postupka.

Vijeće Suda donijelo je dana 11. prosinca 2012. godine presudu u kojoj je utvrdio da je došlo do povrede čl. 3. i čl. 6. st. 1. Konvencije. Sukladno čl. 43. Konvencije, predmet je povodom zahtjeva ruske vlade upućen Velikom vijeću na odlučivanje.

❖ OCJENA SUDA

U odnosu na članak 3. Konvencije

U Rusiji postoji praksa prema kojoj se pritvorenci stavljaju u metalne kaveze tijekom boravka u sudnici za vrijeme glavne rasprave. Riječ je o praksi koja se razvila još za vrijeme bivšeg SSSR-a, a neke zemlje članice poput Armenije i Gruzije su je prestale primjenjivati. U Rusiji se međutim i dalje primjenjuje. Takva praksa propisana je neobjavljenim pravilnikom resornog ministarstva, koji je sam po sebi bio upitan budući da demokratsko društvo zahtjeva da pravni propisi budu javno dostupni.

Sud je već ispitivao slične predmete u kojima je utvrdio da je došlo do povrede čl. 3. Konvencije, jer se korištenje metalnih kaveza u sudnici nije moglo opravdati sigurnosnim razlozima kao što je karakter okrivljenika, vrsta kaznenog djela koja mu se stavlja na teret ili prethodna kažnjavanost i ranije ponašanje.

Sud je razmotrio vladine navode u konkretnom slučaju kako su podnositelji smješteni u metalne kaveze zbog nasilne prirode kaznenih djela koja su im stavljena na teret, prethodne

Smisao Konvencije leži u poštivanju ljudskog dostojanstva, a svrha Konvencije kao instrumenta kojim se pruža zaštita ljudskih prava, zahtijeva praktičnu i učinkovitu primjenu konvencijskih odredaba.

kažnjavanosti i straha svjedoka od njihovog nasilnog ponašanja. Međutim, Sud ističe da se uredno održavanje glavne rasprave ne može osiguravati primjenom pretjeranih sredstava prisile koja mogu dovesti do povrede čl. 3. Konvencije. Navedeni članak u potpunosti zabranjuje bilo kakav oblik mučenja i nečovječnog postupanja ili kažnjavanja te za takvo postupanje ne može postojati opravdani razlog.

Kazneni postupak protiv podnositelja vodio se pred sudskim vijećem tijekom kojega je ispitan veliki broj svjedoka, a glavna rasprava je bila otvorena za javnost. Svi prisutni u sudnici su vidjeli podnositelje smještene u metalnom kavezu zbog čega se kod podnositelja mogao javiti osjećaj poniženosti, bespomoćnosti, straha, tjeskobe i podređenosti. Podnositelji su na svakom ročištu za glavnu raspravu boravili u metalnom kavezu i to tijekom cijelog postupka koji je trajao dulje od jedne godine. Podnositelji su mogli opravdano strahovati kako će zbog boravka u metalnom kavezu odati dojam opasnih osoba, a što je moglo utjecati na pretpostavku nevinosti.

Sud je ocijenio da nije postojao opravdani razlog za boravak podnositelja u metalnom kavezu niti je to bilo nužno radi sprječavanja njihovog bijega, nasilnog ponašanja ili njihove zaštite. Stoga je Sud zaključio kako je došlo do ponižavajućeg postupanja prema podnositeljima.

Sud smatra kako ne postoji razlog koji bi mogao opravdati korištenje metalnog kaveza, usprkos suprotnim navodima ruske vlade. Sud

je naglasio kako sam smisao Konvencije leži u poštivanju ljudskog dostojanstva te kako svrha Konvencije kao instrumenta kojim se pruža zaštita ljudskih prava, zahtijeva praktičnu i učinkovitu primjenu konvencijskih odredaba. Držanje osobe u metalnom kavezu tijekom suđenja samo po sebi predstavlja napad na ljudsko dostojanstvo te povredu čl. 3. Konvencije, ako se uzme u obzir ponižavajući učinak koji nije u skladu sa standardima civiliziranog ponašanja koje predstavlja osnovu demokratsko društva.

Slijedom navedenog, Sud je ustanovio kako držanje podnositelja u metalnom kavezu tijekom suđenja predstavlja povredu čl. 3. Konvencije.

U odnosu na članak 6. Konvencije

Veliko vijeće se složilo s ocjenom Vijeća da je kazneni postupak predugo trajao (u odnosu na A. S. je trajao šest godina i deset mjeseci, a u odnosu na V. S. šest godina i šest mjeseci). Krivnjom države je postupak produljen godinu dana. Tijekom tog razdoblja, podnositelji su se nalazili u pritvoru zbog čega je država trebala osigurati da se postupak okonča u što skorijem roku. Iako je Sud uzeo u obzir složenost postupka, naglasio je kako je država odgovorna za učinkovitost vlastitog pravosudnog sustava.

Slijedom navedenog, Sud je ustanovio kako je došlo do povrede čl. 6. st. 1. Konvencije.

PRAVIČNA NAKNADA

10.000,00 EUR – svakom od podnositelja na ime nematerijalne štete;

6.000,00 EUR – na ime troškova postupka

KLJUČNE RIJEČI

- *ponižavajuće postupanje*
- *održavanje reda na glavnoj raspravi*
- *javna dostupnost propisa*

ČLANAK 7.

NEMA KAZNE BEZ ZAKONA

1. Nitko ne može biti proglašen krivim za kazneno djelo počinjeno činom ili propustom koji, u času počinjenja, po unutrašnjem ili po međunarodnom pravu nisu bili predviđeni kao kazneno djelo. Isto se tako ne može odrediti teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kad je kazneno djelo počinjeno.

2. Ovaj članak ne priječi suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe za neki čin ili propust koji je u času počinjenja predstavljao kazneno djelo u skladu s općim načelima prava priznatim od civiliziranih naroda.

KORIŠTENJE OPĆEPOZNATIH KOLOKVIJALNIH POJMOVA U KAZENOM ZAKONODAVSTVU NIJE DOVELO DO POVREDE KONVENCIJE

ASHLARBA protiv GRUZIJE

*zahtjev br. 45554/08
presuda od 15. srpnja 2014.*

❖ ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva je presudom od dana 27. ožujka 2007. godine, sukladno čl. 223., st. 1. novog gruzijskog Kaznenog zakona osuđen kao pripadnik „kriminalnog podzemlja“. Navedena presuda proizašla je iz istrage koja je provedena protiv A. K. (koji je u navedenoj organizaciji imao ulogu šefa, tzv. „šef kriminalnog podzemlja“, što je ekvivalent nazivu „kum“ u talijanskoj mafiji), a u kojoj je otkriveno kako je podnositelj od njega redovno

primao upute za poduzimanje kriminalnih radnji. Podnositelj je temeljem navedene zakonske odredbe kao pripadnik „kriminalnog podzemlja“ osuđen za tri događaja, na kaznu zatvora u trajanju od sedam godina.

Iako pojmovi „kriminalno podzemlje“ i „šef kriminalnog podzemlja“ nisu definirani u gruzijskom Kaznenom zakonu, oni su pojašnjeni u drugim zakonima koji su usvojeni istoga dana kad i Kazneni zakon (Zakon o organiziranom kriminalu).

Podnositelj je u svom zahtjevu naveo kako je došlo do povrede čl. 7. Konvencije jer zakon prema kojem je osuđen kao pripadnik „kriminalnog podzemlja“ nije dovoljno precizan u djelu u kojem opisuje kakvo ponašanje treba biti da bi se smatralo sudjelovanjem u kriminalnoj organizaciji niti je jasno kakva je kazna za takvo ponašanje predviđena.

❖ OCJENA SUDA

Sukladno Konvenciji, kažnjivo djelo i odgovarajuća kazna moraju biti jasno definirani zakonom. Pojedinaac mora iz samog izričaja odredbe znati koje radnje ili propusti podrazumijevaju kaznenu odgovornost. Međutim, zakoni se donose na način da omogućavaju opću primjenu pa kao takvi ne mogu uvijek biti precizni. Iako je poželjno da zakon bude jasan, uvijek postoji neizbježna mogućnost da se putem sudske interpretacije zakon prilagodi potrebama društva. Zakon se može smatrati dovoljno predvidljivim, čak i ako je osoba trebala prethodno zatražiti pravni savjet o mogućim posljedicama svog ponašanja.

Sud je primijetio kako se utjecaj „kriminalnog podzemlja“ nije protezao samo na zatvorski sustav, već i na cjelokupno gruzijsko društvo i to osobito na mladež koja predstavlja najosjetljiviju društvenu skupinu. Razlog zbog kojeg je zakonodavac donio ovakav zakon bio je omogućiti državi da se što učinkovitije bori protiv organiziranog kriminala koji ne samo da utječe na kriminalno podzemlje već i na brojne aspekte uobičajenog društvenog života.

Zakoni se moraju donositi na način da omogućavaju opću primjenu pa kao takvi ne mogu uvijek biti precizni. Iako je poželjno da zakon bude jasan, uvijek postoji neizbježna mogućnost da se putem sudske interpretacije zakon prilagodi potrebama društva. Zakon se može smatrati dovoljno predvidljivim, čak i ako je osoba trebala prethodno zatražiti pravni savjet o mogućim posljedicama svog ponašanja.

Studije i podnesci o utjecaju „kriminalnog podzemlja“, koje je gruzijska vlada dostavila, pokazuju kako je navedeni fenomen duboko ukorijenjen u gruzijsko društvo, a nazivi kao što su „kriminalno podzemlje“ i „šef kriminalnog podzemlja“ predstavljaju opće poznate termine u gruzijskom društvu.

Gruzijски zakonodavac je gore navedene pojmove unio u sam zakon na način da sudjelovanje u „kriminalnom podzemlju“ predstavlja kazneno djelo, a pojam „glavnog lopova podzemlja“ se odnosi na počinitelja koji je pripadnik takvog podzemlja. Gruzijско zakonodavstvo je odlučilo navedene kolokvijalne termine unijeti u sam zakon jer ga

je na takav način šira javnost mogla bolje razumjeti. Stoga Sud nije prihvatio podnositeljeve navode da mu pojmovi kao što je „kriminalno podzemlje“ nisu mogli biti poznati jer pripadaju kriminalnom sloju društva, jer iz postupka koji su provela domaća tijela jasno proizlazi drukčije.

Sud je ustanovio kako je čl. 223., st. 1. Kaznenog zakona dio većeg zakonodavnog paketa čiji cilj je bio omogućiti državi što učinkovitiju borbu protiv organiziranog kriminala. U svezi navedenog, Sud je isto tako ustanovio kako se i u drugim propisima koji su dio navedenog zakonodavnog paketa također koriste pojmovi „kriminalno podzemlje“ i „šef kriminalnog podzemlja“.

Sud je stoga zaključio da ako podnositelj i nije razumio navedene opće poznate pojmove, mogao je iz cjelokupnog zakonodavnog paketa koji se odnosio na borbu protiv organiziranog kriminala ili uz odgovarajuću pravnu pomoć, predvidjeti kako će za svoje ponašanje kazneno odgovarati.

Slijedom navedenog, Sud je ustanovio kako u ovom predmetu nije došlo do povrede čl. 7. Konvencije.

KLJUČNE RIJEČI

- *nema kazne bez zakona*
- *borba protiv organiziranog kriminala*
- *korištenje kolokvijalnih pojmova u zakonu*

ČLANAK 8.

PRAVO NA POŠTIVANJE PRIVATNOG I OBITELJSKOG ŽIVOTA

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

ODBIJANJE ZAHTJEVA ZA UPIS PROMJENE SPOLA NIJE DOVELO DO POVREDE KONVENCIJE

HÄMÄLÄINEN
protiv FINSKE

zahtjev br. 37359/09
presuda Velikog Vijeća od 16. srpnja 2014.

❖ ČINJENICE

Podnositeljica zahtjeva rodila se kao muškarac te je sklopila brak sa ženom 1996. godine. Par je dobio dijete 2002. godine. Podnositeljica se u rujnu 2006. godine podvrgnula operaciji promjene spola.

Iako je podnositeljica promijenila ime, nije mogla promijeniti i osobni identifikacijski broj koji bi ukazivao na promjenu spola u službenim dokumentima. Naime, za promjenu osobnog identifikacijskog broja podnositeljica je trebala zatražiti pristanak supruge da se brak promijeni u civilno partnerstvo ili je trebala

zatražiti razvod braka. Podnositeljica je odbila obje mogućnosti. Bračni par je odlučio ostati u braku, jer je razvod braka bio protivan njihovim vjerskim uvjerenjima, a civilno partnerstvo im nije pružalo jednaku sigurnost kao brak. Podnositeljičin zahtjev za upis promjene spola je stoga odbijen.

Podnositeljica je pokrenula upravni postupak pred nadležnim sudovima koji su odbili njezin zahtjev za upisom promjene spola. Nadležni sudovi su ustanovili kako propisi koji reguliraju pitanje upisa promjene spola u službenoj evidenciji ne utječu na činjenicu da prema finskim propisima jedino osobe različitog spola mogu sklopiti brak. Visoki upravni sud je odbio podnositeljičinu reviziju. Podnositeljica je pred Sudom prigovorila da je došlo do povrede čl. 8. Konvencije, povrede čl. 12. Konvencije (pravo na brak) i povrede čl. 14. Konvencije zbog toga što je joj je upis promjene spola mogao biti odobren isključivo nakon razvoda braka između nje i njezine supruge, jer se istospolnim parovima ne jamči pravo na sklapanje braka već registracija civilnog partnerstva.

❖ OCJENA SUDA

Vezano za navodnu povredu članka 8. Konvencije

Nije sporno da je došlo do miješanja u podnositeljičino pravo na zaštitu privatnog života jer joj nije odobren upis promjene spola. Veliko vijeće je ocijenilo kako je ključno pitanje nameće li zaštita prava na privatni i obiteljski život državi pozitivnu obvezu da osigura dostupan i učinkovit postupak za upis promjene spola bez prethodnog razvoda braka. Sud je ponovio kako Konvencija državama članicama ne nameće obvezu da omogući istospolnim parovima pravo na sklapanje braka niti predviđa posebne načine rješavanja konkretne situacije. Veliko vijeće je također primijetilo kako većina država članica u svojim pravnim sustavima nije uopće imala regulirano ovo pitanje. Zbog nepostojanja konsenzusa te zbog osjetljive prirode predmeta i etičkih pitanja, Finskoj treba dati široku slobodu

procjene prilikom odlučivanja kako će regulirati pitanje upisa promjene spola na način da se zadovolji i javni i privatni interes.

Zahtjev za promjenom bračnog statusa u civilno partnerstvo nije bio nerazmjeran budući da taj institut omogućava istospolnim parovima gotovo jednaku pravnu zaštitu kao i brak bračnim parovima.

Postojeće finsko zakonodavstvo daje podnositeljici nekoliko mogućnosti. Ukoliko se izuzme *status quo* ili razvod braka, podnositeljica ima mogućnost promjene bračnog statusa u civilno partnerstvo uz pristanak supruge. Cilj takvih zakonskih uvjeta je unificirati različitu praksu koja se primjenjuje u različitim dijelovima države i uspostaviti jednake uvjete za upis promjene spola u službenu evidenciju. Ako podnositeljica pribavi pristanak supruge, bio bi moguć upis promjene spola i zaštita njihovog odnosa. Sud je ustanovio kako je pristanak supružnika osnovni uvjet previđen upravo za pružanje zaštite svakom supružniku od jednostrane odluke drugog. Promjena bračnog statusa u civilno partnerstvo ne bi promijenila stečena prava podnositeljice i njezine supruge. Npr., prilikom izračuna duljine trajanja veze zbog ostvarivanja prava na mirovinu umrlog supružnika, relevantno razdoblje računa se od dana sklapanja braka, a ne promjene braka u civilno partnerstvo. Stoga Sud nije mogao prihvatiti podnositeljičin prigovor da je promjena bračnog statusa u civilno partnerstvo usporediva s „prisilnim“ razvodom.

U odnosu na obiteljski aspekt, Sud je primijetio kako civilno partnerstvo neće utjecati na očinstvo podnositeljicine kćeri budući da je očinstvo prethodno utvrđeno tijekom braka. Isto tako, promjena spola nije imala nikakve pravne posljedice na brigu i

skrbništvo nad djetetom, jer se briga o djeci u Finskoj temelji na roditeljskoj skrbi bez obzira na spol roditelja. Iz navedenog proizlazi kako promjena braka u civilno partnerstvo ne bi imala nikakve negativne posljedice za podnositeljičin obiteljski život.

Iako Sud razumije podnositeljičino nezadovoljstvo zbog odbijanja zahtjeva za upis promjene spola, primjećuje kako je podnositeljica u svakom trenutku imala mogućnost promjene bračnog statusa u civilno partnerstvo, uz pristanak supružnika. Prema mišljenju Suda, navedeni zahtjev za promjenom bračnog statusa u civilno partnerstvo nije bio nerazmjeran budući da je to institut koji omogućava istospolnim parovima gotovo jednaku pravnu zaštitu kao i bračnim parovima.

Sud smatra kako su neznatne razlike između koncepta braka i civilnog partnerstva te se iste ne mogu smatrati nedostatkom finskog zakonodavstva u smislu pozitivnih obveza države po tom pitanju. Sud je ustanovio da je postignuta pravična ravnoteža između interesa države i interesa podnositeljice. Sud je stoga ustanovio kako nije došlo do povrede čl. 8. Konvencije.

KLJUČNE RIJEČI

- *upis promjene spola u službenu evidenciju*
- *diskriminacija*
- *zaštita privatnog i obiteljskog života*
- *promjena bračnog statusa u civilno partnerstvo*

ČLANAK 9.

SLOBODA MIŠLJENJA, SAVJESTI I VJEROISPOVIJESTI

1. Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi; to pravo uključuje slobodu da se promijeni vjeroispovijed ili uvjerenje i slobodu da se pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoju vjeroispovijed ili uvjerenje bogoslužjem, poučavanjem, praktičnim vršenjem i obredima.

2. Sloboda iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja podvrgnut će se samo takvim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa javnog reda i mira, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

ZABRANA NOŠENJA ODJEĆE KOJA PREKRIVA LICE NE PREDSTAVLJA POVREDU KONVENCIJE

**S.A.S. protiv
FRANCUSKE**

*zahtjev br. 43835/11
presuda od 1. srpnja 2014.*

❖ ČINJENICE

Podnositeljica zahtjeva je francuska državljanka muslimanske vjeroispovijesti koja živi u Francuskoj. U svom zahtjevu je navela kako nosi burku i nikab u skladu sa svojom vjeroispovijesti, kulturom i osobnim uvjerenjima. Podnositeljica je objasnila kako je burka odjeća koja u potpunosti pokriva tijelo i lice, a nikab je veo s otvorom za oči te je

naglasila kako je nitko od članova njezine obitelji ne prisiljava da se odijeva na takav način. Podnositeljica je u svom zahtjevu prigovarala kako u javnosti nije mogla nositi nikab te kako je zabrana nošenja nikaba dovela do diskriminacije na osnovi spola, vjeroispovijesti i etničkog podrijetla i to na štetu žena koje kao i ona nose veo koji u potpunosti pokriva lice.

❖ OCJENA SUDA

Francuska vlada je osporavala podnositeljičin status žrtve jer niti jedna pojedinačna mjera nije bila poduzeta protiv nje temeljem spornog zakonodavstva. Sud je odbio navedeni prigovor s obrazloženjem kako pojedinci imaju pravo prigovarati na zakone koji zahtijevaju promjenu njihovog ponašanja ili zbog kojih mogu biti podvrgnuti progonu ili ako se radi o kategoriji osoba na koje izravno može utjecati određena zakonska regulativa. Sud je stoga ustanovio kako se u ovom predmetu ne radi o zahtjevu koji je usmjeren ka zaštiti općeg interesa, već osobnih prava podnositeljice.

Vezano za navodne povrede članka 8. i članka 9. Konvencije

Podnositeljica je prigovarala kako je bila spriječena u javnosti nositi odjeću koju zahtijeva njezina vjeroispovijest, ističući pritom povredu prava na poštivanje vjeroispovijesti i savjesti.

Iako su osobni izbori u pogledu izgleda vezani uz izražavanje osobnosti i stoga potpada pod opseg prava na poštivanje privatnog života iz članka 8., podnositeljica je tvrdila da je spriječena nositi na javnim mjestima odjeću koju zahtijeva njezina vjera te je stoga u načelu postavila pitanje slobode izražavanja vjere.

Sud je ustanovio kako je došlo do neprekidnog miješanja u podnositeljičina prava zajamčena čl. 8. i 9. Konvencije budući da je na raspolaganju imala dva izbora. Podnositeljica je mogla prihvatiti zabranu nošenja odjeće koja prekriva lice, a što bi joj onemogućilo da se

odijeva u skladu sa svojom vjeroispovijesti ili je mogla odbiti navedenu zabranu te se izložiti kaznenopravnim sankcijama. Sud je utvrdio kako je zabrana nošenja određene odjeće u Francuskoj regulirana zakonom te je prihvatio kako se istim ostvaruju opravdani interesi propisani čl. 8. i čl. 9. Konvencije: zaštita javnog interesa i zaštita prava i sloboda ostalih.

Francuska ima široku slobodu procjene pri ocjeni predstavlja li zabrana prekrivanja lica na javnim mjestima izbor francuskog društva. U takvim okolnostima, Sud se u određenoj mjeri trebao suzdržati od ispitivanja usklađenosti s Konvencijom, jer bi u suprotnom trebao ispitivati ravnotežu koja je postignuta demokratskim procesima u tom društvu.

Zaštita javnog interesa ogleda se u potrebi identificiranja pojedinaca da bi se zaštitila sigurnost građana i imovine te spriječila opasnost od krađe identiteta. Međutim, Sud je ustanovio kako zabrana nije nužna u demokratskom društvu.

Ovakva blanketna zabrana koja onemogućava osobama da u javnosti nose odjeću koja prekriva njihovo lice može se smatrati razmjernom samo ako prijeti opća opasnost javnoj sigurnosti. Vlada međutim nije dokazala da je to bio slučaj prilikom donošenja spornog zakona. Nadalje, žene za koje je vrijedila navedena zabrana su u potpunosti bile prisiljene odreći se važnog dijela vlastitog identiteta te načina na koji su prakticirale svoja vjerska uvjerenja dok se cilj na kojeg je Vlada ukazivala mogao ostvariti jednostavnom obvezom da otkriju svoje lice radi utvrđivanja identiteta u onim slučajevima kada je to potreba zaštite javnog interesa zahtijevala.

U odnosu na drugi cilj, zaštitu prava i sloboda ostalih, Vlada je ukazivala na potrebu osiguravanja minimuma vrijednosti koje su potrebne u otvorenom demokratskom društvu, navodeći posebno sljedeće tri vrijednosti: poštivanje jednakosti spolova, poštivanje ljudskog dostojanstva i poštivanje prava na suživot. Sud je s jedne strane odbacio Vladine argumente vezane za prve dvije vrijednosti, a s druge strane je prihvatio kako pokrivanje lica u javnosti može utjecati na suživot s ostalim građanima te je naglasio kako lice igra ključnu ulogu u interakciji između ljudi.

Sud je prihvatio Vladino stajalište kako pokrivanje lica dovodi do stvaranja društvene barijere koja krši prava drugih da žive u društvenom okruženju koji čini međusobni suživot lakšim.

Sud je nadalje ispitivao je li zabrana razmjerna cilju koji se htjelo postići te ustanovio kako je zabrana imala značajni negativni učinak na žene koje su izabrale pokrivati svoje lice zbog vlastitih uvjerenja te kako su brojna domaća i međunarodna tijela smatrala da je navedena blanketna odredba nerazmjerna. Sud je izrazio nezadovoljstvo s raspravom koja je prethodila usvajanju predmetnog Zakona radi određenih „islamofobičnih“ primjedaba. Sud je primijetio kako je država donošenjem ovakve regulative otvorila put podržavanju stereotipa koji utječu na određene skupine osoba te poticanju neprihvatanja različitosti, a što je suprotno s obvezom države prema kojoj je dužna promovirati toleranciju. Sud je naglasio kako primjedbe koje imaju negativne vjerske ili etničke konotacije nisu u skladu s vrijednostima koje Konvencija promovira (tolerancija, socijalni mir, zabrana diskriminacije) te ne potpadaju pod slobodu izražavanja iz čl. 9. Konvencije.

Iako je Sud svjestan kako sporna zabrana uglavnom utječe na određene žene islamske vjeroispovijesti, primijetio je kako se u javnosti može nositi bilo koja druga odjeća dokle god ne pokriva lice te kako nije utemeljena na vjerskim razlozima nego samo na činjenici kako lice ne smije biti pokriveno. Zakon je predvidio najblaže sankcije za

njegovo kršenje: novčana kazna do 150 EUR i pohađanje tečaja o građanskim odnosima umjesto ili uz novčanu kaznu.

Sud smatra da Francuska ima široku slobodu procjene pri ocjeni predstavlja li zabrana prekrivanja lica na javnim mjestima izbor francuskog društva. U takvim okolnostima, Sud se u određenoj mjeri trebao suzdržati od ispitivanja usklađenosti s Konvencijom, jer bi u suprotnom trebao ispitivati ravnotežu koja je postignuta demokratskim procesima u tom društvu.

Država članica uživa široku slobodu procjene kod uređivanja ovog pitanja, budući da države članice Vijeća Europe nisu postigle konsenzus oko istog. Sud je stoga utvrdio da je zabrana pokrivanja lica u javnosti razmjerna sa željenim ciljem i to prvenstveno očuvanjem suživota u društvu te da nije došlo do povrede čl. 8. i čl. 9. Konvencije.

U odnosu na ostale navodne povrede Konvencije

Zakon kojim je propisana zabrana nošenja odjeće koja pokriva lice, posebice je imao negativni učinak na žene islamske vjeroispovijesti. Međutim, takva regulacija, kako je gore navedeno, imala je opravdani cilj. Sud je stoga ustanovio kako nije došlo ni do povrede čl. 14. Konvencije u svezi s čl. 8. ili 9. Konvencije.

KLJUČNE RIJEČI

- *status žrtve povrede Konvencije*
- *sloboda vjeroispovijesti*
- *zabrana nošenja odjeće koja prekriva lice*
- *razmjernost zabrane i cilja koji se želi ostvariti*
- *„očuvanje suživota“ kao legitiman cilj*
- *diskriminacija*

ČLANAK 10.

SLOBODA IZRAŽAVANJA

1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da podvrgnu režimu dozvola ustanove koje obavljaju djelatnosti radija ili televizije te kinematografsku djelatnost.

2. Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti.

POVREDA SLOBODE IZRAŽAVANJA ZBOG ZABRANE ČLANKA O BIVŠEM PREMIJERU

AXEL SPRINGER
AG (br. 2) protiv
NJEMAČKE

zahtjev br. 48311/10
presuda od 10. srpnja 2014.

❖ ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva je trgovačko društvo koje izdaje časopis *Bild*.

Dana 9. prosinca 2005. godine objavljeno je kako je Gerhard Schröder imenovan

predsjednikom nadzornog odbora njemačko-ruskog konzorcija *Konsortium Nordeuropäische Gasipeline* (NEGP). Gerhard Schröder je prethodno bio na funkciji kancelara SR Njemačke, no nakon gubitka na prijevremenim parlamentarnim izborima, navedenu funkciju je prestao obavljati.

Svrha konzorcija kojeg je vodila ruska kompanija *Gazprom* bila je izgradnja plinovoda. Dana 11. travnja 2005. godine, potpisan je sporazum o izgradnji plinovoda u prisutnosti tadašnjeg njemačkog kancelara Gerharda Schrödera i ruskog predsjednika Vladimira Putina. Ugovor o izgradnji plinovoda potpisan je dana 08. rujna 2005. godine, također u njihovoj prisutnosti i to deset dana prije prijevremenih parlamentarnih izbora u SR Njemačkoj.

Dana 12. prosinca 2005. godine, objavljen je časopis *Bild* na čijoj naslovnici je stajalo: „Koliko zapravo zarađuje od izgradnje plinovoda? Schröder mora otkriti svoju rusku plaću.“

Časopis je objavljen nakon što je zamjenik predsjednika parlamentarne skupštine Liberalne demokratske stranke izrazio sumnju kako su prijevremeni izbori raspisani jer je Gerhard Schröder odlučio napustiti premijersku funkciju radi prihvaćanja unosnijeg radnog mjesta u konzorciju. Gerhard Schröder je od nadležnog suda u Hamburgu zatražio zabranu svake buduće objave časopisa *Bild* u dijelu koji se odnosi na navedeni naslov. Nadležni sud je zabranio daljnju objavu časopisa *Bild* u spornom dijelu.

Podnositelj je u svom zahtjevu prigovarao kako je zbog zabrane objavljivanja časopisa *Bild* došlo do povrede prava na slobodu izražavanja.

❖ OCJENA SUDA

Sud je primijetio kako članak objavljen u časopisu *Bild* nije sadržavao detalje iz privatnog života Gerharda Schrödera u svrhu zadovoljenja interesa javnosti, već se odnosio na obavljanje njegove premijerske funkcije i kontroverznog imenovanja na mjesto

predsjednika nadzornog odbora rusko-njemačkog konzorcija nakon gubitka na parlamentarnim izborima.

Njemački sudovi su ustanovili da iako gospodin Schröder nije bio osumnjičen da je počinio kažnjivo djelo, u članku su izražene ozbiljne i uvredljive sumnje protiv njega. Bez obzira na to što se članak odnosio na temu od javnog interesa, sudovi su kritizirali nedostatak objektivnosti i balansa jer se časopis prethodno nije konzultirao s Gerhardom Schröderom niti članom njegovog tima.

Časopis *Bild* je u članku iznio stavove

Sloboda izražavanja na političkoj sceni je iznimno važna, a upravo mediji imaju ključnu ulogu u obavještavanju javnosti o političkim zbivanjima. Kažnjavanje novinara koji je objavio izjavu određene osobe, može ozbiljno ugroziti doprinos kojeg mediji imaju u raspravama od javnog interesa. Novinari ne mogu svaki put provjeravati osnovanost izjave koju je jedan političar dao o drugom političaru, ako je takva izjava dio javne rasprave političke prirode.

gospodina Thielea, predsjednika parlamentarne skupine Liberalne demokratske stranke. Sud je zaključio kako je njegova izjava o razlozima koji su doveli do prijevremenih izbora više predstavljala njegov vrijednosni sud, a ne činjenice koje su bile podložne dokazivanju.

Sud je primijetio kako je drugostupanjski sud, za razliku od prvostupanjskog, uzeo u obzir kako postoji dovoljno činjenica koje ukazuju na sumnju glede postupanja gospodina Schrödera. Međutim, drugostupanjski sud je

kritizirao časopis zbog spominjanja samo onih dokaza koji idu u prilog navodnom protuzakonitom postupanju gospodina Schrödera, bez da je ispitao i drugu stranu. Drugostupanjski sud je ukazao kako časopis prije objavljivanja spornog članka nije proveo istraživanje kojim bi se razjasnilo činjenično stanje, niti se konzultirao s gospodinom Schröderom.

Sud je ustanovio kako su sporna pitanja na naslovnici časopisa *Bild* bila političke prirode i od interesa za širu javnost te nisu optužila gospodina Schrödera da je počinio kažnjivo djelo. Sud se složio sa stavom drugostupanjskog suda prema kojemu su pitanja gospodina Thielea mogla proizaći iz različitih činjenica te kako je odluka o imenovanju gospodina Schrödera predsjednikom nadzornog odbora konzorcija javno medijski popraćena te se o njoj raspravljalo i u parlamentu. Gospodin Thiele nije bio jedini koji je komentirao spornu situaciju, već su svoje komentare dali i političari iz drugih političkih stranaka.

Sud se nije složio sa stavom njemačkih sudova prema kojemu je članak trebao sadržavati i dio koji bi išao u prilog gospodina Schrödera. Budući da je bivši premijer obavljao jednu od najviših državnih dužnosti u SR Njemačkoj, trebao je pokazati veći stupanj tolerancije na kritiku od običnog građanina.

Sud je ustanovio kako su sporni komentari proizašli iz izjave političara, člana jedne od njemačkih parlamentarnih stranaka. Naglasio je kako je uloga medija u priopćavanju informacija i ideja koje su od interesa za javnost i to sukladno svojim obvezama i odgovornosti koju imaju. Sloboda izražavanja je na političkoj sceni iznimno važna, a upravo mediji imaju ključnu ulogu u obavještavanju javnosti o političkim zbivanjima. Kažnjavanje novinara koji je objavio izjavu određene osobe, može ozbiljno ugroziti doprinos kojeg mediji imaju u raspravama od javnog interesa. Sud je mišljenja kako novinari ne mogu svaki put provjeravati osnovanost izjave koju je jedan političar dao o drugom političaru, ako je takva izjava dio javne rasprave političke prirode.

Sud je mišljenja kako je zabrana objavljivanja spornog članka u časopisu *Bild* mogla ugroziti pravo na slobodu izražavanja. Zaključio je kako časopis *Bild* u konkretnom slučaju nije prekoračio granice novinarske slobode. Njemački sudovi nisu dokazali kako je zaštita ugleda bivšeg premijera bila važnija od zaštite podnositeljevog prava na slobodu govora te promoviranja tog prava u službi javnog interesa.

Slijedom navedenog, Sud je ustanovio kako je došlo do povrede čl. 10. Konvencije.

❖ PRAVIČNA NAKNADA

41.338,25 EUR na ime troškova postupka

KLJUČNE RIJEČI

- *sloboda izražavanja*
- *političari i tolerancija na kritiku*
- *informacije od javnog interesa*
- *uloga medija*

KAZNA KOJA JE IZREČENA NOVINARU ZBOG OBJAVE INFORMACIJA KOJE SU BILE DIO ISTRAGE NIJE U SKLADU S CILJEM KOJI SE NJOME ŽELIO POSTIĆI

**A. B. protiv
ŠVICARSKJE**

*zahtjev br. 56925/08
presuda od 1. srpnja 2014.*

❖ ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva je švicarski državljanin zaposlen kao novinar.

U jednom švicarskom časopisu podnositelj je objavio članak o kaznenom postupku koji je pokrenut protiv M. B. Postupak je pokrenut zbog događaja koji je izazvao burnu reakciju švicarske javnosti. Članak je sadržavao prikaz M. B.-ovog života, pitanja koja su mu postavili policija i istražni sudac zajedno s njegovim izjavama te fotografije na kojima su se vidjela pisma koja je slao sucu. Članak je također sadržavao i sažetke izjava njegove supruge i doktora, pod podnaslovom „Prolupao je...“

M. B. nije podnio kaznenu prijavu protiv podnositelja, već je kazneni postupak pokrenulo državno odvjetništvo zbog objave dokumenata s oznakom tajnosti. Nadležni sud ga je osudio na uvjetnu zatvorsku kaznu u trajanju od jednog mjeseca. Viši sud je navedenu kaznu zamijenio novčanom kaznom u iznosu od 4.000,00 švicarskih franaka. Podnositelj je zatim uložio reviziju koju je Savezni sud odbacio.

Podnositelj je u svom zahtjevu tvrdio da je došlo do povrede članka 10. Konvencije jer je presuda kojom je proglašen krivim povrijedila njegovo pravo na slobodu izražavanja.

❖ ODLUKA SUDA

Odluka o kažnjavanju novinara zbog korištenja povjerljivih informacija iz sudskog spisa

predstavlja miješanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja. Takvo miješanje jest zakonito i ima više legitimnih ciljeva: sprečavanje odavanja povjerljivih podataka, zaštitu autoriteta i neovisnosti sudstva, te zaštitu ugleda i prava drugih osoba. Sud je dakle morao ispitati je li miješanje bilo nužno u demokratskom društvu i razmjerno legitimnim ciljevima koji su se njime nastojali ostvariti.

Sud je najprije naveo kako javnost načelno ima pravo biti informirana o kaznenim postupcima. Međutim, postoji način na koji se pravo na slobodu izražavanja treba izvršavati. Podnositelj je kao iskusen novinar trebao biti svjestan da dokumenti koje je naveo u članku proizlaze iz kaznene istrage te nose oznaku tajnosti. Sud je naglasio kako su, unatoč značajnoj ulozi koju imaju u demokratskom društvu, novinari dužni postupati sukladno odredbama kaznenog zakonodavstva i ne mogu se osloboditi te odgovornosti pozivajući se na zaštitu koju im pruža čl. 10. Konvencije.

U pogledu zaštite neovisnosti sudske vlasti i pretpostavke nevinosti M.B.-a, Sud je istaknuo kako pitanje M. B.-ove krivnje nije bilo glavna tema članka zbog kojeg je podnositelj osuđen. Glavna rasprava je provedena tek dvije godine nakon objavljivanja članka. Štoviše, obje stranke u postupku su se složile da način na koji je podnositelj objavio informacije vezane za postupak protiv M. B.-a nisu pretpostavljale njegovu krivnju. Sud je zaključio kako švicarska vlada nije uspjela dokazati da je otkrivanje tajnih informacija moglo imati negativan utjecaj na pretpostavku nevinosti i na ishod kaznenog postupka protiv M. B.

U pogledu tvrdnji švicarske vlade kako je zbog objavljivanja dokumenata s oznakom tajnosti došlo do povrede M. B.-ovog prava na zaštitu privatnog života Sud je primijetio kako su, sukladno švicarskom zakonodavstvu, M. B.-u bila dostupna pravna sredstva kojima je mogao tražiti obeštećenje zbog narušavanja ugleda. M. B. nije iskoristio niti jedno od predviđenih pravnih sredstava, iako je upravo on sam to trebao učiniti kako bi osigurao zaštitu prava na privatni život. Sud je stoga zaključio kako

švicarska vlada nije uspjela opravdati kažnjavanje podnositelja zbog objave privatnih informacija o M. B.-u.

Budući da je u konkretnom predmetu kritizirana i forma članka, Sud je istaknuo kako čl. 10. Konvencije ne pruža samo zaštitu prava na iznošenje ideja i informacija, već i forme odnosno načina na koji se one iznose. Niti Sud, niti domaći sudovi, nisu ovlašteni određivati način na koji će novinari objavljivati informacije u medijima. Sloboda novinarstva dopušta i određeni stupanj pretjerivanja pa čak i provokacije.

Članak 10. Konvencije ne pruža samo zaštitu prava na iznošenje ideja i informacija, već i forme odnosno načina na koji se one iznose. Niti Sud niti domaći sudovi nisu ovlašteni određivati način na koji će novinari objavljivati informacije u medijima. Sloboda novinarstva dopušta i određeni stupanj pretjerivanja pa čak i provokacije.

Sud je naglasio kako se sloboda izražavanja ne odnosi samo na informacije i ideje koje su dobro prihvaćene u javnosti ili nisu uvredljive, već i na one koje mogu izazvati šok, uvredu ili uznemiriti javnost. Navedeno je u skladu sa zahtjevima pluralizma, tolerancije i slobodoumlja bez kojih demokratsko društvo ne bi moglo postojati. To što je članak obuhvaćao određene izraze čiji je cilj bio privući pažnju čitatelja ne predstavlja problem sam po sebi. Da je članak sadržavao podatke o M. B.-ovom privatnom životu u užem smislu, zaštita koju pruža čl. 10. Konvencije bila bi slabija. Međutim, članak se više odnosio na način funkcioniranja kaznenog sustava u konkretnom slučaju.

Konačno, da bi utvrdio je li mjera ograničavanja slobode izražavanja bila razmjerna, Sud je procjenjivao je li izrečena kazna dovela do cenzure kojom bi se obeshrabrili novinari u iznošenju kritika koje doprinose javnoj raspravi o temama koje utječu na život zajednice. U konkretnom slučaju, Sud je zaključio da kazna koja je izrečena podnositelju nije u skladu s ciljevima koji su se namjeravali postići jer nije bila nužna u demokratskom društvu. Bez obzira što je podnositelju izrečena najblaža vrsta kazne koja se može izreći za to djelo, ona je svejedno podrazumijevala „učinak hlađenja“, a sama činjenica osude u nekim slučajevima može imati veći značaj od visine kazne.

Stoga, iako su razlozi za osudu podnositelja kako takvi prihvatljivi, oni nisu dostatni da bi opravdali miješanje u pravo na slobodu izražavanja, zbog čega je Sud utvrdio povredu čl. 10. Konvencije.

❖ PRAVIČNA NAKNADA

5.000,00 EUR na ime troškova postupka

KLJUČNE RIJEČI

- sloboda izražavanja
- granice cenzure
- razmjernost kazne za objavu tajnih informacija

ČLANAK 35.,3(a)

ZLOUPORABA PRAVA NA PODNOŠENJE ZAHTJEVA

3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako:

a) zahtjev smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije i dodatnih protokola, očitо neosnovanim ili zloupotrebom prava na podnošenje zahtjeva, ili.

PODNOŠITELJICA JE NAMJERNO PREŠUTILA ČINJENICE KOJE SU KLJUČNE ZA ODLUKU O NJEZINOM ZAHTJEVU

GROSS protiv ŠVICARSKE

*zahtjev br. 67810/10
presuda Velikog vijeća od 30. rujna 2014.*

❖ ČINJENICE

Podnositeljica zahtjeva je švicarska državljanka koja je čitav niz godina željela okončati vlastiti život. Iako nije patila od smrtonosne bolesti, podnositeljica je isticala kako je naglo oslabila te kako nije htjela gledati svoje psihičko i fizičko propadanje.

Podnositeljica je neuspješno pokušavala pronaći liječnika koji bi joj bio voljan propisati smrtonosnu dozu natrijevog pentobarbitala te se s istim zahtjevom obratila Medicinskom odboru kantona u Zürichu koji joj je tijekom travnja 2009. godine zahtjev odbio. Navedenu odluku potvrdili su i sudovi tijekom travnja 2010. godine.

Švicarski Vrhovni sud je odlukom od 12. travnja 2010. godine odbio podnositeljčinu žalbu protiv odluke Medicinskog odbora kantona u Zürichu, navodeći kako država nije dužna pojedincu osigurati pristup smrtonosnom lijeku. Istaknuo je kako podnositeljica nije ispunjavala uvjete koji su propisani smjernicama švicarske Medicinske akademije, a koji se odnosi na skrb pacijenata koji pate od smrtonosne bolesti, budući da podnositeljica nije bila takva pacijentica.

Podnositeljica je zahtjev Sudu podnijela 10. studenog 2010. godine. U svom zahtjevu je navela kako je došlo do navodne povrede čl. 8. Konvencije jer joj švicarske vlasti nisu dopustile da odluči kada i kako će doći do okončanja njezinog života. Brojne organizacije su se umiješale u predmetni postupak.

Vijeće suda je u presudi od dana 14. svibnja 2013. godine, većinom glasova ustanovilo kako je došlo do povrede čl. 8. Konvencije. Sud je ustanovio kako ne postoje dovoljno jasni okviri koji određuju u kojim se slučajevima u Švicarskoj može putem recepta izdati lijek u smrtonosnoj dozi. Prema mišljenju Suda, takva pravna nesigurnost je podnositeljici prouzročila visok stupanj patnje.

Podnositeljica je odlučila zataškati informacije o vlastitoj smrti, jer je smatrala kako će nastavak postupka pred Sudom i donošenje presude biti od koristi ostalima koji se nalaze u sličnoj situaciji. Sudu takav motiv, gledajući s perspektive podnositeljice može biti razumljiv. Međutim, Sud je ustanovio kako je namjernim prešućivanjem činjenice smrti dovela do zavaravanja Suda prilikom odlučivanja o biti zahtjeva.

Sud pritom nije zauzeo stav o tome jesu li švicarske vlasti podnositeljici trebale omogućiti izdavanje smrtonosne doze lijeka koja bi dovela do okončanja njezinog života.

Švicarska vlada je sukladno čl. 43. Konvencije, podnijela zahtjev za upućivanje predmeta Velikom vijeću.

Tijekom vođenja postupka pred Sudom, podnositeljica je i dalje pokušavala dobiti recept za smrtonosnu dozu natrijevog pentobarbitala. Dana 10. listopada 2011. godine izdan joj je navedeni recept. Dana 10. studenog 2011. godine podnositeljica je popivši navedeni lijek preminula uz pomoć udruge EXIT. Sud je za smrtni događaj saznao tek 07. siječnja 2014. godine, kada ga je o tome obavijestila švicarska vlada.

❖ OCJENA SUDA

Sud je ustanovio kako o činjenici smrti nije saznao putem podnositeljčinog zastupnika, već putem švicarske vlade.

Sud je također uzeo u obzir objašnjenje podnositeljčinog zastupnika da ni on sam nije znao da je podnositeljica preminula jer je s njom komunicirao putem posrednika i to pastora koji je volontirao u udruženju EXIT kao duhovni savjetnik. Iz navoda pastora proizlazi kako se pridržavao želje podnositeljice koja nije htjela da se o njezinoj smrti obavijesti Sud jer je strahovala kako će zbog toga postupak pred Sudom biti prekinut.

Iz podnesaka koje je zastupnik podnositeljice dostavio Sudu proizlazi kako podnositeljica ne samo da nije obavijestila svog zastupnika o tome da je nabavila recept za smrtonosnu dozu

predmetnog lijeka, nego je i poduzela određene mjere kojima je spriječila da njezin zastupnik, te posljedično i Sud, ne saznaju za njezinu smrt. Na takav način je pokušala spriječiti prekid postupka pred Sudom, iako se bit njezinog zahtjeva odnosi upravo na samu smrt i okolnosti u kojima je njezina smrt nastupila. Budući da presuda Suda od 14. svibnja 2013. godine nije postala konačna u trenutku kada je Veliko vijeće ispitivalo ovaj predmet, Veliko vijeće nije htjelo pretpostavljati bi li pravodobno saznanje o smrti podnositeljice moglo utjecati na navedenu presudu.

Prema navodima pastora koji je volontirao u EXIT-u, podnositeljica je odlučila zataškati informacije o vlastitoj smrti, jer je smatrala kako će nastavak postupka pred Sudom i donošenje presude biti od koristi ostalima koji se nalaze u sličnoj situaciji. Sudu takav motiv, gledajući s perspektive podnositeljice može biti razumljiv. Međutim, Sud je ustanovio kako je namjernim prešućivanjem činjenice smrti dovela do zavaravanja Suda prilikom odlučivanja o biti zahtjeva.

Slijedom navedenog, Sud je ustanovio kako je došlo do zlouporabe prava na podnošenje zahtjeva te je odbacio zahtjev kao nedopušten.

KLJUČNE RIJEČI

- *eutanazija*
- *obveza obavještanja Suda o promjenama koje utječu na ishod postupka*
- *namjerno prešućivanje važnih činjenica Sudu*

ČLANAK 38.

ISPITIVANJE SLUČAJA

Sud ispituje slučaj zajedno s predstavnicima stranaka i, ako je potrebno, provodi istragu za čije djelotvorno provođenje zainteresirane visoke ugovorne stranke pružaju svu potrebnu suradnju.

POVREDA – POLJSKA JE ODBILA DOSTAVITI SUDU DOKUMENTE S OZNAKOM TAJNOSTI

**AL NASHIRI I
HUSAYN protiv
POLJSKE**

*zahtjevi br. 28761/11 i 7511/13
presuda od 24. srpnja 2014.*

❖ ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su državljani Saudijske Arabije, jemenskog podrijetla i Palestinac bez državljanstva. Podnositelji se trenutno nalaze u zatvoru Guantanamo na Kubi.

Prvi podnositelj osumnjičen je za sudjelovanje u terorističkim napadima na brod američke mornarice u listopadu 2000. godine i francuski tanker u listopadu 2002. godine.

Drugog podnositelja američke su vlasti uhitile kao jednog od ključnih članova terorističke skupine Al' Qaeda u ožujku 2002. godine. Američki Vojni sud je razloge za produljenje pritvora ispitao samo jednom i to tijekom ožujka 2007. godine, kada je ustanovio kako pritvor treba produljiti.

Podnositelji su tijekom prosinca 2002. godine prevezeni u Poljsku u sklopu tzv. „posebnog izručenja“ koje je izvršila američka CIA, na tajno mjesto gdje su ispitivani, sve uz znanje poljskih vlasti.

Obojica podnositelja su tijekom boravka na nepoznatoj lokaciji u Poljskoj podvrgnuta mučenju i nečovječnom postupanju. Prema njima su primijenjene pojačane tehnike ispitivanja, što znači da su bili podvrgnuti nezakonitim metodama ispitivanja koje su između ostalog obuhvaćale simulirano kažnjavanje, dugotrajno stanje stresa i prijetnje. Poljska vlada niti u jednom trenutku nije zatražila od diplomatskog predstavništva SAD-a osiguranje od daljnjeg mučenja, nezakonitog zadržavanja te nezakonitog suđenja i smrtne kazne kada ih se prebaci na američko tlo. Protiv prvog podnositelja još uvijek nije donesena presuda u postupku koji se protiv njega vodi pred američkim vojnim sudom, te se sada nalazi u pritvoru u Guantanamo. Drugo podnositelj je iz Poljske također prevezen u Guantanamo.

Obojica podnositelja su istaknula kako su okolnosti njihovog „posebnog izručenja“ predmet brojnih izvještaja i istraga, uključujući izvješće kojeg je tijekom 2006., 2007. i 2011. godine pripremio švicarski senator Dick Marty. Izvješće je proizašlo iz istrage koju je provela Parlamentarna Skupština Vijeća Europe vezano za navode o postojanju CIA-inih tajnih pritvora u nekoliko država članica Vijeća Europe (tzv. Martyjevo izvješće). Martyjevo izvješće opisuje složenu mrežu CIA-inih tajnih pritvora u blizini poljskog mjesta Szcytno.

Podnesci podnositelja temelje se i na čitavom nizu CIA-inih dokumenata koji su objavljeni u javnosti, kao i izvješću Međunarodne komisije Crvenog križa o postupanju prema „visokorizičnim pritvorenicima“ u CIA-inom pritvoru iz 2007. godine.

Tijekom ožujka 2008. godine poljska tijela su pokrenula istragu protiv nepoznatih počinitelja radi istraživanja navoda o tajnim CIA-inim zatvorima na poljskom teritoriju. Istraga je u nekoliko navrata produljivana te još uvijek traje. Nadležna tijela u Poljskoj nisu pred Sudom predstavila cjelokupni sadržaj istrage.

❖ OCJENA SUDA

U odnosu na članak 38. Konvencije

Sud je najprije utvrdio da je došlo do povrede čl. 38. Konvencije jer je Poljska odbila dostaviti Sudu tražene dokaze, pozivajući se na njihovu povjerljivost i činjenicu da je u tijeku kaznena istraga.

Sud je uzeo u obzir da su zatraženi dokazi bili povjerljive prirode te da su mogli dovesti u pitanje zaštitu nacionalne sigurnosti, pa je zbog toga poljskoj vladi dao izričito jamstvo da će se sa svim osjetljivim dokumentima postupati povjerljivo. Ujedno, i strankama je naložio povjerljivost u njihovim pisanim dokazima, te je održao posebno ročište posvećeno isključivo tim dokazima, tijekom kojeg je bila isključena javnost.

Sud nije prihvatio stajalište Poljske da sudski poslovnik ne jamči povjerljivost u dovoljnoj mjeri. Naime, obveze koje su preuzele ugovorne stranke Konvencije uključujući obvezu da će postupati u skladu s postupkom koji odredi Sud, sukladno Konvenciji i Poslovniku Suda. Stoga Poslovnik Suda nije, kako je to tvrdila Poljska, samo „interni akt“, nego proistječe iz ovlasti Suda iz članka 25. (d) Konvencije da donosi vlastita pravila postupanja u postupcima koji se pred njim vode. Nepostojanje posebnih, detaljnih odredaba o postupanju s povjerljivim, tajnim ili na drugi način osjetljivim informacijama ne znači da Sud djeluje u vakuumu. Upravo suprotno, tijekom mnogih godina konvencijske institucije su utvrdile čvrstu praksu u postupanju s predmetima koji uključuju izuzetno osjetljiva pitanja, uključujući i pitanja vezana za nacionalnu sigurnost. Sud je dovoljno dobro opremljen da na prikladan način postupa s povjerljivim dokazima, te može uspostaviti širok spektar praktičnih rješenja prilagođenih posebnim okolnostima spornog predmeta.

Sud nije prihvatio niti obrazloženje Poljske da domaći propisi o tajnosti istrage predstavljaju pravnu prepreku za postupanje po obavezi da dostave dokaze. Vlada se ne može pozivati na nacionalne zakone niti na domaće pravne

prepreke kako bi opravdala svoje odbijanje da dostavi dokaze koje je zatražio Sud. Osobito, od Suda se ne može zahtijevati da dobije odobrenje od državnog odvjetnika koji vodi istragu da izvrši uvid u spis.

U svakom slučaju, poljska Vlada je imala obavezu osigurati da zatraženi dokumenti budu pripremljeni od strane tijela ovlaštenog za kazneni progon te dostavljeni u zatraženim rokovima i na način na koji je to naznačio Sud. Propust da se dostave tražene informacije morao se smatrati sprečavanjem Suda da izvrši svoj zadatak.

Utvrđivanje činjenica i odgovornosti

Sud je tijekom postupka ocijenio dokazna sredstva koja su podnijele stranke, ispitao je svjedoke i vještace te dokumentaciju koju su sastavila razna međunarodna tijela nakon čega je ustanovio kako su vjerodostojni navodi podnositelja o njihovom boravku u tajnom pritvoru u Poljskoj.

Sud je zaključio da je Poljska znala za CIA-ine aktivnosti na vlastitom teritoriju. Poljska je s CIA-om surađivala u pripremama i provođenju tajnog pritvora i ispitivanja podnositelja na sljedeći način: omogućila je CIA-i korištenje zračnog prostora i zračne luke, prikrila zrakoplov kojim su podnositelji sletjeli na poljsko tlo, osigurala CIA-i potrebne sigurnosne mjere, posebne uvjete slijetanja, prijevoza podnositelja do tajnog pritvora te osiguravanja mjesta gdje je bio tajni pritvor. Budući da su informacije o CIA-inom mučenju i zlostavljanju bile javno objavljene, Poljska je trebala znati da se pomažući CIA-i izlaže povredama Konvencije.

U odnosu na članak 3. Konvencije

Sud je utvrdio kako je u ovom predmetu došlo do povrede čl. 3. Konvencije u postupovnom aspektu. Iako su poljske vlasti znale za prirodu i svrhu CIA-nih aktivnosti na svom teritoriju tijekom 2002. i 2003. godine, nisu poduzele ništa da ih spriječe, niti da ispituju jesu li u skladu s poljskim nacionalnim zakonima i poljskim međunarodnim obavezama. Istraga je pokrenuta tek 6 godina kasnije, a u daljnjih 6

godina istraga se još uvijek vodi protiv nepoznatih počinitelja. Ovo se može objasniti samo činjenicom da su sporne aktivnosti trebale ostati tajna između poljskih i američkih tajnih službi.

Iako su poljske vlasti znale za prirodu i svrhu CIA-nih aktivnosti na svom teritoriju tijekom 2002. i 2003. godine, nisu poduzele ništa da ih spriječe, niti da ispitaju jesu li u skladu s poljskim nacionalnim zakonima i poljskim međunarodnim obavezama.

U ovom predmetu, u kojem su postavljena važna i ozbiljna pitanja - navodne teške povrede ljudskih prava i pitanja zakonitosti i legitimnosti pojedinih aktivnosti - zahtijevao se osobito intenzivan javni nadzor istrage. Utvrđivanje odgovornosti onih koji su bili odgovorni za navodne nezakonite akcije bio je način da se održi povjerenje u privrženost poljskih državnih vlasti vladavini prava, pa je poljska javnost imala legitiman interes biti informirana o tijeku istrage i njezinim rezultatima. Predmet ukazuje i na opći problem demokratskog nadzora nad sigurnosnim službama i potrebu za prikladnim jamstvima protiv povreda konvencijskog prava od strane sigurnosnih službi, posebno kada izvršavaju svoje prikrivene operacije.

Imajući u vidu sve navedeno, Sud je zaključio kako Poljska nije provela pravodobnu, temeljitu i učinkovitu istragu.

Sud je utvrdio kako je došlo i do povrede čl. 3. Konvencije u materijalnom aspektu budući da su podnositelji tijekom boravka u Poljskoj bili izloženi mučenju. Točno je kako je CIA isključivo odgovorna za mučenje i zlostavljanje koje se odvijalo u Poljskoj te je izvjesno da poljske vlasti nisu svjedočile tim

dogadajima niti su točno znale što se u tajnom pritvoru događalo. Međutim, sukladno čl. 1. Konvencije zajedno s čl. 3. Konvencije, Poljska je trebala poduzeti mjere za sprečavanje mučenja i zlostavljanja na vlastitom teritoriju. Sud je mišljenja kako je Poljska u potpunosti pomogla CIA-i da izvrši svoje planove na poljskom teritoriju, osigurala uvjete za provođenje mučenja i zlostavljanja navodnih terorista te nije poduzela mjere kojim bi se navedeno spriječilo. Stoga Sud smatra kako je Poljska odgovorna za povrede koje su pretrpjeli podnositelji na njezinom teritoriju. Poljska je morala biti svjesna da su podnositelji boravili na njezinom teritoriju u sklopu tzv. „posebnog izručenja“. Omogućivši CIA-i da podnositelje prebaci na drugo tajno mjesto, Poljska je podnositelje izložila daljnjoj opasnosti mučenja i zlostavljanja koji predstavljaju povredu čl. 3. Konvencije.

U odnosu na ostale navodne povrede Konvencije

Sud je ustanovio kako je došlo do povrede čl. 5. Konvencije (pravo na slobodu i sigurnost) budući da je Poljska bila odgovorna za boravak podnositelja na svom teritoriju i njihovo napuštanje istog. U odnosu na čl. 8. Konvencije, Sud je ustanovio kako Poljska nije sukladno Konvenciji osigurala zaštitu privatnog i obiteljskog života podnositelja. Budući da istraga koju je Poljska provela nije bila učinkovita, a podnositeljima nije bilo dostupno učinkovito pravno sredstvo, Sud je zaključio kako je došlo do povrede čl. 13. Konvencije.

U odnosu na čl. 6. st. 1. Konvencije, Sud je zaključio kako je Poljska trebala znati kako će se protiv svake osobe koju se sumnjiči za terorizam pokrenuti postupak pred Vojnim sudom u Guantanamo te kako će se raditi o postupku koji neće biti u skladu sa zahtjevima poštenog suđenja kojeg predviđa Konvencija budući da je ta činjenica bila javno poznata. Sukladno navedenom, pomaganje CIA-i je dovelo do odgovornosti Poljske za povredu čl. 6. st. 1. Konvencije.

Sud je ustanovio kako je Poljska odgovorna i za povredu čl. 2. i čl. 3. Konvencije zajedno s čl. 1. Protokola 6. u odnosu na prvog podnositelja, budući da je u vrijeme njegovog transfera iz Poljske postojao značajan i predvidljiv rizik da će mu, nakon suđenja pred vojnim sudom u Americi, biti izrečena smrtna kazna.

Sud je od Poljske zatražio da radi ispunjavanja obveza koje predviđaju čl. 2., čl. 3. Konvencije i čl. 1. Protokola 6., osigura potrebne mjere u slučaju Al Nashiri na način da nadležnih američkih tijela zatraži osiguranje da prvom podnositelju neće biti izrečena smrtna kazna.

PRAVIČNA NAKNADA

100.000,00 EUR – na ime nematerijalne štete;
30.000,00 EUR – na ime troškova postupka

KLJUČNE RIJEČI

- *tajni dokumenti*
- *suradnja sa Sudom*
- *Poslovnik Suda*
- *sigurnosne službe*
- *demokratski nadzor*
- *diplomatske aktivnosti kao mjera izvršenja presude*

ČLANAK 1. PROTOKOLA BR. 1

PRAVO NA MIRNO UŽIVANJE VLASNIŠTVA

1. Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojega vlasništva. Nitko se ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnoga prava.

2. Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

SLOVENIJA I SRBIJA ODGOVORNE SU ZA „STARU DEVIZNU ŠTEDNJU“ LJUBLJANSKE BANKE, ODNOSNO INVESTBANKE

**ALIŠIĆ I OSTALI
protiv BOSNE I
HERCEGOVINE,
HRVATSKE,
SLOVENIJE, SRBIJE I
MAKEDONIJE**

*zahtjevi br. 9584/02 i dr.
presuda Velikog vijeća
od 29. travnja 2014.*

❖ ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su građani Bosne i Hercegovine koji dugi niz godina nisu mogli podići svoju deviznu štednju koju su uložili u Ljubljansku banku, odnosno Investbanku. Do

1989/90. bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) privlačila je svoje radnike u inozemstvu i ostale građane da svoje devize polažu u banke sa sjedištem u SFRJ. Takvi depoziti nosili su visoke kamate; godišnja kamatna stopa često je premašivala 10 % te je za njih jamčila država. Državno se jamstvo trebalo aktivirati u slučaju stečaja ili „očigledne insolventnosti“ banke, na zahtjev te banke. Štediše nisu mogli samostalno zatražiti aktivaciju jamstva, ali su imali pravo u bilo kojem trenutku podići svoje uloge. Prva podnositeljica i drugi podnositelj položili su devize u tadašnju Ljubljansku banku Sarajevo, a treći podnositelj u tuzlanskoj podružnici Investbanke. Nakon reformi iz 1989/90. godine Ljubljanska banka Sarajevo postala je podružnica Ljubljanske banke Ljubljana, koja je preuzela njezina prava, imovinu i obveze. Investbanka postala je neovisna banka sa sjedištem u Srbiji i nizom podružnica u Bosni i Hercegovini. Tijekom ovog razdoblja konvertibilnost dinara i povoljan tečaj doveli su do masovnog povlačenja deviza. SFRJ je stoga pribjegli hitnim mjerama kojima je uvelike ograničeno podizanje deviznih štednih uloga. Nakon raspada SFRJ, „stara“ devizna štednja ostala je zamrznuta u državama sljednicama, koje su odlučile isplatiti takvu štednju u domaćim bankama.

U Bosni i Hercegovini Ustavni sud je ispitao brojne individualne tužbe koje se odnose na nemogućnost isplate „stare“ devizne štednje u domaćim podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke. Ustavni sud utvrdio je da nema odgovornosti Bosne i Hercegovine i njezinih entiteta, te je naložio državi da pruži pomoć klijentima tih podružnica da dobiju povrat svoje štednje od Slovenije, odnosno Srbije.

U okviru Ugovora o pitanjima sukcesije, tijekom 2001. i 2002. godine održana su četiri kruga pregovora o raspodjeli jamstava SFRJ za „staru“ deviznu štednju. Budući da se države sljednice nisu mogle dogovoriti, Banka za međunarodna poravnanja obavijestila ih je da više neće sudjelovati u pregovorima.

❖ OCJENA SUDA

Veliko vijeće najprije je potvrdilo odluku vijeća o dopuštenosti zahtjeva. Naime, vijeće je utvrdilo da državna jamstva SFRJ u pogledu „stare“ devizne štednje u Ljubljanskoj banci Ljubljana i Investbanci nisu aktivirana do raspada SFRJ te da stoga prije samog raspada SFRJ nije prešla odgovornost s tih banaka na državu. Veliko vijeće je potvrdilo da su te dvije banke ostale odgovorne za „staru“ deviznu štednju u svojim bosansko-hercegovačkim podružnicama od raspada SFRJ. Sud je stoga preispitao jesu li Slovenija i Srbija odgovorne za propust tih banaka da vrate štednju podnositeljima.

U tom pogledu, Sud je ponovio kako država može biti odgovorna za dugove trgovačkog društva u državnom vlasništvu, čak i ako je to društvo zasebna pravna osoba, pod uvjetom da ono ne uživa dovoljnu institucionalnu i poslovnu neovisnost od države koja bi oslobodila potonju od njezine odgovornosti prema Konvenciji.

Slovenija je nacionalizirala Ljubljansku banku Ljubljana i prenijela većinu njezine imovine na novu banku, istovremeno potvrđujući da je stara Ljubljanska banka odgovorna za „staru“ deviznu štednju u svojim podružnicama u drugim državama sljednicama. Država je time postala jedini dioničar stare Ljubljanske banke kojom upravlja državna agencija. Stoga je Slovenija u najvećoj mjeri odgovorna za nemogućnost te banke da vrati svoje dugove (jer je većinu njezine imovine prenijela na novu banku), a u spisu postoje dokazi da su sredstava sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana završila u Sloveniji. Stoga postoje dovoljni temelji da se Sloveniju može smatrati odgovornom za dug Ljubljanske banke Ljubljana prvoj podnositeljici i drugom podnositelju.

U pogledu Investbanke, Sud je utvrdio kako je ona isto tako u državnom vlasništvu, i to Srbije, i kako njom upravlja agencija srpske Vlade. Temeljem Zakona o privatizaciji iz

2001. godine, ta je banka morala otpisati svoja značajna potraživanja prema društvima u državnom i društvenom vlasništvu na štetu te banke i njezinih dionika. Srbija je raspolagala imovinom Investbanke poput Slovenije u odnosu na Ljubljansku banku Ljubljana, što je dovelo do toga da se Veliko vijeće složi s vijećem o tome da postoje dovoljni temelji za zaključak da je Srbija odgovorna za dug Investbanke prema trećem podnositelju.

Nakon što je utvrdio kako je Slovenija odgovorna za dug Ljubljanske banke Ljubljana prvoj podnositeljici i drugom podnositelju, te kako je Srbija odgovorna za dug Investbanke trećem podnositelju, Sud je ispitao postoje li opravdani razlozi zbog kojih te države nisu isplatite podnositelje dugi niz godina.

Sud nije prihvatio obrazloženja slovenske i srpske vlade da je do kašnjenja u isplati došlo zbog njihove dužnosti da to pitanje rasprave u okviru pregovora o sukcesiji, zajedno s ostalim državama sljednicama SFRJ. Naime, pregovori o sukcesiji nisu spriječili države sljednice u usvajanju mjera na nacionalnoj razini, s ciljem zaštite interesa štediša, kao što

Slovenija i Srbija trebaju u roku od godine dana, pod nadzorom Odbora ministara Vijeća Europe, poduzeti sve neophodne mjere, uključujući promjene zakonodavstva, koje će omogućiti podnositeljima i svim ostalim osobama u takvom položaju povrat njihove „stare“ devizne štednje pod istim uvjetima pod kojima je to bilo omogućeno njihovim vlastitim državljanima koji su imali štedne uloge u domaćim podružnicama slovenskih, odnosno srpskih banaka.

su ovi podnositelji zahtjeva. Hrvatska vlada je tako isplatila veliki dio „stare“ devizne štednje svojih građana u zagrebačkoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana, a makedonska vlada je isplatila ukupan iznos „stare“ devizne štednje u skopskoj podružnici te banke. Unatoč tome, ove dvije vlade nikada nisu napustile stav da je Slovenija odgovorna u konačnici, te su nastavile tražiti naknadu za te isplaćene iznose na međudržavnoj razini (posebice u kontekstu pregovora o sukcesiji).

Sud nije prihvatio niti tvrdnje slovenske i srpske vlade da o odgovornosti država sljednica SFRJ za „staru“ deviznu štednju treba odlučiti tijekom pregovora o sukcesiji u skladu s glavnim načelom međunarodnog prava o sukcesiji država – načelom teritorijalnosti. Naime, Sud je podsjetio da je prema međunarodnom pravu o sukcesiji država, načelo „pravičnog omjera“ prevladavajuće načelo u pogledu raspodjele dugova država.

Iako se kašnjenje u isplati dugova podnositeljima može djelomično opravdati izvanrednim okolnostima, te iako u ovim pitanjima postoji široka sloboda procjene države, trajna nemogućnost podnositelja da slobodno raspolažu svojom ušteđevinom više od dvadeset godina je utvrđena neproporcionalnom i stoga suprotnom članku 1. Protokola 1.

Sud je utvrdio povredu članka 1. Protokola 1. i članka 13. Konvencije u odnosu na Sloveniju i Srbiju, dok je u odnosu za druge tužene države zaključio kako nema povrede Konvencije s njihove strane.

U odnosu na članak 46. Konvencije

Sudu je podneseno više od 1850 sličnih zahtjeva, koji obuhvaćaju više od 8000 podnositelja (štediša). S obzirom na ovako velik broj zahtjeva, Sud je odlučio u ovom

predmetu primijeniti postupak „pilot-presude“. Sud je utvrdio kao utvrđena povreda članka 1. Protokola br. 1. predstavlja sustavni problem koji zahtijeva poduzimanje općih mjera na nacionalnoj razini za izvršenje ove presude. Slovenija i Srbija trebaju u roku od godine dana, pod nadzorom Odbora ministara Vijeća Europe, poduzeti sve neophodne mjere, uključujući promjene zakonodavstva, koje će omogućiti podnositeljima i svim ostalim osobama u takvom položaju povrat njihove „stare“ devizne štednje pod istim uvjetima pod kojima je to bilo omogućeno njihovim vlastitim državljanima koji su imali štedne uloge u domaćim podružnicama slovenskih, odnosno srpskih banaka. Slijedom navedenog, Sud je na godinu dana odgodio odlučivanje o drugim sličnim zahtjevima protiv Slovenije i Srbije.

❖ PRAVIČNA NAKNADA

4.000 EUR na ime nematerijalne štete svakom od podnositelja

KLJUČNE RIJEČI

- *stara devizna štednja*
- *odgovornost država sljednica bivše SFRJ*
- *sukcesija*
- *načelo teritorijalnosti*
- *načelo pravičnog omjera*
- *povreda prava vlasništva*
- *pilot-presuda*

POVREDA PRAVA NA MIRNO UŽIVANJE VLASNIŠTVA: VLASNICIMA STANOVA U KOJIMA STANUJU ZAŠTIĆENI NAJMOPRIMCI NAMETNUT JE PREKOMJERAN TERET

STATILEO protiv HRVATSKE

*zahtjev br. 12027/10
presuda od 10. srpnja 2014.*

❖ ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva bio je vlasnik stana u Splitu u kojemu je od 1955. godine živjela P. A., a od 1973. godine I. T. Obje stanarke su u navedenom stanu živjele temeljem stanarskog prava. Nakon što je podnositelj preminuo, vođenje postupka pred Sudom preuzeo je njegov nasljednik.

Zakonom o otkupu stanova koji je stupio na snagu u studenom 1996. godine ukinut je institut stanarskog prava, a dosadašnjim nositeljima stanarskog prava na stanovima u privatnom vlasništvu omogućeno je da postanu „zaštićeni najmoprimci”. Takvi najmoprimci uživaju niz zaštitnih mjera, poput obveze najmodavca da s njima sklopi ugovor o najmu na neodređeno vrijeme, plaćanja zaštićene najamnine čiji iznos utvrđuje Vlada koji je znatno niži od tržišne najamnine te bolju zaštitu u slučaju otkaza najma.

Podnositelj je odbio sklopiti ugovor o najmu s I. T., koja je potom pokrenula sudski postupak radi donošenja presude koja bi zamijenila ugovor o najmu stana. Nakon toga, podnositelj je podnio tužbu protiv I. T. kojom je tražio njezino iseljenje iz stana.

Općinski sud u Splitu donio je presudu kojom je naložio podnositelju da s I. T. sklopi ugovor o najmu u kojemu će mjesečna najamnina iznositi 102,14 kuna. Podnositelj je protiv navedene presude uložio žalbu te je naknadno

podnio ustavnu tužbu. I žalba i ustavna tužba su odbijene.

Podnositelj je odbijao primati isplatu navedene mjesečne najamnine, pa je I. T. deponirala iznos najamnine kod nadležnog suda.

Podnositelj je u svom zahtjevu Sudu prigovarao da se ne može slobodno koristiti predmetnim stanom, iznajmiti ga osobi po vlastitim izboru niti odrediti najmninu u visini tržišne cijene koja je predviđena za takvu nekretninu.

❖ OCJENA SUDA

Nesporno je da je došlo do miješanja u podnositeljevo pravo vlasništva, jer iz razloga što je njegov stan koristio zaštićeni najmoprimac, on nije mogao posjedovati vlastiti stan te nije mogao potraživati najmninu sukladno tržišnoj vrijednosti stana niti otkazati ugovor o najmu. Navedena ograničenja imala su svoje uporište u Zakonu o najmu stanova iz 1996. godine, kojemu je cilj bio pružiti socijalnu zaštitu stanara.

*Ne postoji zahtjev opće
javnosti koji bi opravdao tako
značajno ograničavanje
podnositeljevog prava
vlasništva te kako je
nepravdedno raspodijeljen
socijalni i financijski teret
kojeg je nametnula reforma
stanarskog prava.*

Sud je uzeo u obzir kako se Republika Hrvatska tada nalazila u postupku reforme državnog ustroja odnosno postupku pretvorbe iz socijalističkog režima u režim privatnog vlasništva. Republika Hrvatska je imala osobito težak zadatak u uspostavljanju ravnoteže između prava i obveza vlasnika nekretnine i nositelja stanarskog prava na istoj.

Međutim, Sud je ustanovio kako u propisima koji uređuju pitanje stanarskog prava, postoje tri temeljna nedostatka. Prvi nedostatak ogleda se u izrazito niskoj najamnini u iznosu od oko 10 eura mjesečno. Drugi nedostatak predstavljaju ograničavajući uvjeti za raskid ugovora o najmu. Naime, podnositelj je mogao zahtijevati raskid ugovora jedino ukoliko ne postoji neka druga nekretnina u kojoj bi on ili članovi njegove obitelji mogli živjeti, ili ukoliko ima pravo na socijalnu zaštitu, a stariji je od 60 godina, ili ukoliko najmoprimac ima u blizini u vlasništvu stan koji je prikladan za stanovanje. Treći nedostatak predstavlja činjenica da članovi obiteljskog domaćinstva najmoprimca mogu naslijediti status zaštićenog najmoprimca, što znači da postoji vrlo mala vjerojatnost da najmodavci ponovno uđu u posjed svojih stanova. Osim toga, najamnina određena u okviru instituta zaštićene najamnine, mnogostruko je manja od slobodno ugovorene najamnine koju bi vlasnik mogao potraživati od običnog najmoprimca. Iznos zaštićene najamnine često nije bio dostatan niti za pokrivanje troškova koje najmodavci imaju vezano za održavanje stana i plaćanje zajedničke pričuve.

Podnositelj zahtijeva, odnosno njegov nasljednik, tijekom 55 godina, od toga 13 nakon stupanja na snagu Konvencije u odnosu na Republiku Hrvatsku, nije mogao i do daljnjega ne može stupiti u posjed svog stana, niti ga iznajmiti po tržišnoj vrijednosti, a sam iznos mjesečne zaštićene najamnine je neproporcionalno niži od slobodno ugovorene najamnine.

Sud je utvrdio kako ne opći interes zajednice koji bi opravdao tako značajno ograničavanje

podnositeljevih vlasničkih prava te kako je nepravedno raspodijeljen socijalni i financijski teret kojeg je nametnula reforma stanarskog prava. Podnositelj je trpio neproporcionalan i pretjeran teret budući da je morao osigurati zaštićenom najmoprimcu i njegovoj obitelji boravak u predmetnom stanu. Nadležna domaća tijela, unatoč širokoj slobodni procjene nisu postigla ravnotežu između općeg interesa zajednice i zaštite podnositeljevih prava.

Slijedom navedenog, Sud je ustanovio kako je došlo do povrede čl. 1. Protokola br. 1.

Sud je ustanovio da ovaj problem nadilazi pojedinačnu situaciju podnositelja zahtjeva, budući da je osnovni problem u samom zakonodavstvu koje se odnosi na zaštićene najmoprimce. Stoga je naložio Republici Hrvatskoj da poduzme odgovarajuće mjere u pogledu instituta zaštićenih najmoprimaca, u svjetlu nedostataka utvrđenih u ovoj presudi, kojima bi se ostvarila ravnoteža između općeg interesa zajednice i interesa najmodavaca. Naime, država bi trebala s jedne strane pružiti odgovarajuće uvjete stanovanja osobama slabog imovinskog stanja, a s druge strane omogućiti najmodavcima da ostvare prikladnu zaradu od nekretnine koja se nalazi u njihovom vlasništvu.

❖ PRAVIČNA NAKNADA

8.200,00 EUR na ime materijalne štete;

1.500,00 EUR na ime nematerijalne štete;

850,00 EUR na ime troškova postupka

KLJUČNE RIJEČI

- *stanarsko pravo*
- *zaštićeni najmoprimci*
- *pravo vlasništva*
- *prekomjeren teret*
- *nedostaci u zakonodavstvu*

IZMJENA PROPISA KOJIMA JE DOŠLO DO SMANJENJA MIROVINE NIJE DOVELA DO POVREDE PRAVA VLASNIŠTVA

**MARKOVICS,
BERES i
AUGUSZTIN protiv
MAĐARSKE**

*zahtjevi br. 77575/11, 19828/13, 19829/13
odluka o nedopuštenosti
od 18. srpnja 2014.*

❖ ČINJENICE

Podnositelji zahtjeva su korisnici prijevremene mirovine koji su ostvarivali pravo na tzv. službeničku mirovinu. Riječ je o privilegiranoj mirovini zbog zahtjevne prirode službe koju su obavljali (podnositelji su bili policijski službenik, vojni liječnik i policijski zapovjednik).

Tijekom 2011. godine, mađarski parlament donio je zakon prema kojemu su službeničke mirovine koje su primali podnositelji, zamijenjene s doplatkom na kojeg se, za razliku od službeničke mirovine, plaćao porez na osobni dohodak (prema poreznoj stopi koja je u tom trenutku iznosila 16%). Nakon što je dana 1. siječnja 2012. godine, predmetni Zakon stupio na snagu, podnositelji su počeli primati doplatku, čiji iznos je bio za otprilike 100 eura manji u odnosu na službeničku mirovinu.

Podnositelji su u svojim zahtjevima Sudu isticali kako je zamjena mirovine s doplatkom dovela do neopravdanog i diskriminatorskog miješanja u njihova vlasnička prava koja se prema njihovim navodima nisu mogla učinkovito zaštititi u okviru domaćeg pravnog sustava.

❖ OCJENA SUDA

Sud naglašava kako čl. 1. Protokola br. 1. Konvencije ne jamči pravo na mirovinu u određenom iznosu. Štoviše, Sud je u nekoliko navrata prihvatio mogućnost smanjenja iznosa na kojeg su korisnici ovlaštene u okviru sustava socijalnog osiguranja.

Sud je utvrdio kako temeljna problematika ovih triju zahtjeva leži u pretvaranju službeničke mirovine u doplatku koji je za razliku od službeničke mirovine podlijebao oporezivanju. Takva pretvorba je dovela do miješanja u podnositeljevo pravo na mirno uživanje vlasništva te je imala opravdan cilj u ostvarenju javnog interesa ekonomske i socijalne politike.

*Članak 1. Protokola br. 1.
Konvencije ne jamči pravo na
mirovinu u određenom iznosu.*

Sukladno izračunu, Sud je ustanovio kako su podnositelji temeljem pretvorbe izgubili 16% (prvi podnositelj), odnosno 12% (drugi i treći podnositelj) od cjelokupnog iznosa mirovine, a smanjenje se odnosilo na buduće iznose. Time su podnositelji ostali bez dijela prihoda na koja su do tada imali pravo. Međutim, Sud je utvrdio kako je navedeno smanjenje bilo razumno i proporcionalno. Niti su podnositeljima u potpunosti uskraćena sredstva za život niti im je prijetila opasnost da će njihova egzistencijalna prava biti ugrožena. Sud je istaknuo kako nije neuobičajeno bivšim pripadnicima oružanih snaga omogućiti pravo na privilegiranu mirovinu zbog zahtjevne prirode njihove službe. Međutim, u konkretnom slučaju smanjivanje takvih privilegija nije predstavljalo prekomjeran individualni teret za podnositelje.

Čak ako se prepostavi da je takvo zakonodavno uređenje dovelo do razlikovanja u postupanju, Sud smatra kako bi takvo razlikovanje bilo opravdano budući da je ostvaren razmjer između cilja koji se njime želi postići (racionalizacija mirovinskog sustava) i primijenjenih sredstava (primjereno smanjenje privilegija).

Činjenica da podnositelji pred domaćim tijelima nisu mogli osporavati miješanje države u svoja vlasnička prava nije u suprotnosti s čl. 13. Konvencije jer navedeni članak ne jamči

sredstvo kojim bi domaća tijela mogla ispitivati jesu li domaći zakoni kao takvi u skladu s Konvencijom.

Slijedom navedenog, Sud je odbacio predmetni zahtjev kao nedopušten u smislu čl. 35. st. 3. Konvencije.

KLJUČNE RIJEČI

- *izmjene zakona koji se odnosi na mirovine*
- *primjereno smanjenje privilegija*
- *racionalizacija mirovinskog sustava*
- *individualni teret*

POVREDA PRAVA VLASNIŠTVA ZBOG ODLUKE SUDA O SREDSTVU NAPLATE DUGA

**MILHAU protiv
FRANCUSKE**

*zahtjev br. 4944/11
presuda od 10. srpnja 2014.*

❖ ČINJENICE

Godine 2001. podnositeljeva supruga podnijela je zahtjev za razvod braka. Domaći sudovi utvrdili su, sukladno domaćem pravu, da okončanje braka stvara neravnotežu u financijskom smislu između bivših supružnika. Ravnotežu je trebalo uspostaviti dodjelom financijske naknade podnositeljevoj bivšoj supruzi. Unatoč značajnoj i raznovrsnoj imovini koju je podnositelj imao, domaći sudovi su zaključili da ta naknada treba biti u obliku prijenosa vlasništva vile, koja je bila u podnositeljevom vlasništvu na njegovu bivšu suprugu.

Podnositelj je u svom zahtjevu Sudu naveo kako je došlo do navodne povrede čl. 1. Protokola br. 1., zbog toga što je domaći sud zahtijevao od njega da se odrekne prava vlasništva na nekretnini koja nije ulazila u bračnu stečevinu, bez da mu je omogućio da sam odabere način na koji će isplatiti bivšoj supruzi novčani iznos naknade koja joj pripada.

❖ OCJENA SUDA

U odnosu na članak 1. Protokola br. 1.

Sud je ustanovio kako je zakonodavnim izmjenama iz 2000. godine uvedena mogućnost prema kojoj suci mogu narediti isplatu naknade bivšem bračnom drugu putem obveznog prijenosa prava vlasništva nad imovinom drugog bračnog druga. Svrha navedenog Zakona bila je ispraviti zlouporabe

ranijih odredaba prema kojima se novčana protuvrijednost koja supružniku pripada nakon razvoda braka određuje paušalno. Novo zakonodavstvo imalo je za cilj brzo rješavanje imovinskih odnosa među supružnicima i sprečavanje daljnjih postupaka za podjelu imovine, te je kao takvo bilo u javnom interesu.

Nakon što su domaći sudovi utvrdili da je razvod braka doveo do nejednakosti u uvjetima stanovanja između bivših supružnika, ta se nejednakost trebala ispraviti dosuđivanjem naknade bračnom drugu koji je bio u lošijoj situaciji.

Podnositelj u ovom predmetu nije osporavao odluku domaćeg suda o dodjeli naknade bivšoj supruzi, već način izvršenja te odluke, a to je obvezan prijenos prava vlasništva vile na bivšu suprugu.

Domaći sudovi su tumačili domaće pravo na način da su ovlašteni odrediti obvezan prijenos prava vlasništva određene nekretnine s jednog bračnog druga na drugog kao sredstvo naplate naknade bivšem bračnom drugu. Na taj način domaći sud ne mora raditi procjenu cjelokupne imovine bračnog druga, niti razmatrati njegovu spremnost da predloži drugu imovinu u svrhu naknade, što znatno ubrzava i olakšava postupak dodjeljivanja naknade bivšem bračnom drugu.

Podnositelju je nametnut prekomjeran individualni teret, što se ne bi dogodilo u slučaju da mu je bilo omogućeno namiriti dugovanje na drugi način (novčana isplata ili prijenos vlasništva nekretnine po vlastitom izboru), sukladno domaćem pravu.

Međutim, podnositelj u ovom predmetu je vlasnik značajne imovine, iz čije vrijednosti je, i bez prijenosa vlasništva sporne vile, mogao podmiriti dug prema bivšoj supruzi, što domaći

sudovi uopće nisu uzeli u obzir. Slijedom navedenog, Sud je zaključio kako se cilj kojeg je postavio gore navedeni zakon mogao ostvariti bez nalaganja podnositelju da prenese pravo vlasništva sporne vile na bivšu suprugu. Naime, Sud je primijetio kako se sukladno mjerodavnom zakonu iz 1975. godine, poticala isplata naknade bivšem bračnom drugu u paušalnom iznosu. Sve naknadne izmjene tog zakona nisu isključile mogućnost da dužnik svojom voljom izabere drugu imovinu putem koje će podmiriti dugovanje. Sud je nadalje primijetio kako je Državno vijeće potvrdilo da je obavezni prijenos imovine supsidijarni način namirenja dugova, dakle, u slučajevima kada jedan bivši bračni drug nema dovoljno sredstava da u paušalnom iznosu isplati naknadu drugom bračnom drugu. Sud je zaključio kako se nije ostvarila ravnoteža između javnog interesa zajednice i potrebe zaštite pojedinačnih temeljnih prava.

Podnositelju je nametnut prekomjeran individualni teret, što se ne bi dogodilo u slučaju da mu je bilo omogućeno namiriti dugovanje na drugi način (novčana isplata ili prijenos vlasništva nekretnine po vlastitom izboru), sukladno domaćem pravu. Sukladno navedenom, Sud je utvrdio kako je došlo do povrede čl. 1. Protokola 1.

❖ **PRAVIČNA NAKNADA**

10.000,00 EUR na ime nematerijalne štete;
11.672,00 EUR na ime troškova postupka

KLJUČNE RIJEČI

- *izbor sredstva za namirenje duga*
- *mirno uživanje vlasništva*
- *razmjernost cilja zakonske odredbe i podnositeljevih vlasničkih prava*

ČLANAK 4. PROTOKOLA BR. 4

ZABRANA KOLEKTIVNOG PROTJERIVANJA STRANACA

Kolektivno protjerivanje stranaca je zabranjeno.

NAČIN NA KOJI SU RUSKE VLASTI 2006. GODINE PROVELE POSTUPAK UHIĆENJA, ZADRŽAVANJA I PROTJERIVANJA VELIKOG BROJA GRUZIJSKIH DRŽAVLJANA PREDSTAVLJA POVREDU KONVENCIJE

GRUZIJA protiv RUSIJE

*zahtjev br. 13255/07
presuda Velikog vijeća
od 3. srpnja 2014.*

❖ ČINJENICE

Predmet se odnosi na uhićenje, zadržavanje i protjerivanje većeg broja gruzijskih državljana s ruskog teritorija u razdoblju od rujna 2006. godine do kraja siječnja 2007. godine.

Prema navodima gruzijske vlade, riječ je o mjeri odmazde koju su ruske vlasti primijenile nakon uhićenja ruskih policijskih službenika u Tbilisiju dana 27 studenog 2006. godine. Navedena uhićenja dovela su do kulminacije zategnutih odnosa između Rusije i Gruzije.

Gruzijaska vlada je isticala kako je tijekom navedenog razdoblja izdano više od 4.600 naloga za protjerivanje gruzijskih državljana, od čega je više od 2.300 zadržano i protjerano dok su ostali svojom voljom napustili ruski teritorij. Istaknula je kako se značajno povećao

broj protjeranih gruzijskih državljana i to s 80 na 100 državljana mjesečno, u razdoblju od srpnja do rujna 2006. godine te od 700 na 800 gruzijskih državljana između listopada i siječnja 2007. godine.

Vlada Gruzije je Sudu podnijela čitav niz dokumenata koje je tijekom rujna 2006. godine izdalo rusko Ministarstvo vanjskih poslova, policija i Ured za migraciju, a koji idu u prilog tezi kako je do naglog porasta protjerivanja gruzijskih državljana došlo zbog političkih razloga. Riječ je o dva letka koje je izdalo Ministarstvo vanjskih poslova i Ministarstvo unutarnjih poslova. Prema tim lecima, nadležna tijela su trebala poduzeti opsežne mjere identificiranja što većeg broja gruzijskih državljana koji neovlašteno borave na ruskom teritoriju u svrhu njihovog protjerivanja. Nadalje, podnijela je i dva pisma koje je Ministarstvo unutarnjih poslova tijekom listopada 2006. godine uputilo u dva moskovska okruga s uputom da se u školama identificiraju učenici gruzijskog podrijetla radi održavanja javnog reda i poštivanja pravnog poretka te sprječavanja nemira između ruske i gruzijske djece.

Ruska vlada je osporavala gruzijske navode navodeći kako nisu primjenjivali mjere odmazde prema gruzijskim državljanima već su samo poduzimale redovne radnje u vezi s protjerivanjem stranaca koji neovlašteno borave na ruskom teritoriju. Navela je kako Rusija posjeduje samo godišnju ili polugodišnju statistiku o protjerivanju stranaca iz koje proizlazi da je Rusija tijekom 2006. godine izdala oko 4.000 naloga za protjerivanje gruzijskih državljana, a u razdoblju od 1. rujna 2006. godine do 1. travnja 2007. godine oko 2.800. Ruska vlada je izjavila kako su dokumenti koje je podnijela gruzijaska vlada falsificirani. Priznala je postojanje letaka koje je izdalo Ministarstvo vanjskih poslova i Ministarstvo unutarnjih poslova, ali je osporila njihov sadržaj i izjavila kako nije u mogućnosti dostaviti navedene letke jer predstavljaju državnu tajnu. Rusija je navela kako su pisma u moskovske škole

poslali pretjerano revni državni službenici koji su zbog toga dobili ukor.

Tijekom 2007. godine, nekoliko međunarodnih vladinih i nevladinih organizacija izvještavalo je o protjerivanju gruzijskih državljana na području Rusije koje se dogodilo krajem 2006. godine. U svojim izvješćima su spominjale iste one dokumente koje je u ovom postupku pred Sudom dostavila gruzijska vlada.

Pred Sudom je u razdoblju od 31. siječnja do 4. veljače 2014. godine, saslušan 21 svjedok. Devet svjedoka je predložila Gruzija, 10 Rusija, a dvoje je odlučio pozvati Sud.

Svjedoci koje je Gruzija predložila su izjavili kako su ruske vlasti nakon legitimiranja na ulicama, radnim mjestima, tržnicama i domovima, uhićivale gruzijske državljanke. Nekoliko svjedoka je navelo kako su im ruske vlasti rekly da su uhićeni zbog toga što su dobile nalog za protjerivanje gruzijskih državljana. Policijski službenici su ih prvo zadržavali u policijskim postajama te potom autobusima prevozili do sudova. Sudovi su zatim donosili odluke o njihovom protjerivanju. Postupak pred sudom je trajao svega pet minuta bez ispitivanja činjeničnog stanja, a tuženike nisu zastupali odvjetnici. Suci i policijski službenici su ih odvrćali od podnošenja žalbe. Ruske vlasti su potom gruzijske državljanke smještali u napućene ćelije centara za strance, u kojima su morali naizmjenično spavati, a umjesto sanitarnog ćvora imali su kantu te su ih od tamo zrakoplovima vraćali u Gruziju.

Ruska vlada je predložila svjedoke iz Ureda za migracije i nadležnog državnog odvjetništva koji su svjedoćili kako su gruzijski državljanke imali pravo žalbe na odluke ruskih sudova te da ih nitko u tome nije sprječavao. Isto tako su izjavili kako su uvjeti u centrima za strance bili prikladni.

Međunarodna tijela koja su se umiješala u postupak pred Sudom su u svojim izvješćima opisali uhićenja, postupak pred ruskim sudovima, uvjete u kojima su zadržavani te način protjeravanja. Njihova izvješća su se podudarala izjavama svjedoka koje je predložila gruzijska vlada.

❖ ODLUKA SUDA

U odnosu na članak 38. Konvencije

Prema čl. 38. Konvencije, države članice su dužne surađivati sa Sudom te poduzeti potrebne mjere temeljem kojih Sud može učinkovito ispitati slučaj. Sud je ispitivao je li Rusija povrijedila čl. 38. Konvencije zbog toga što je odbila Sudu dostaviti letke kojima su ruske vlasti naredile protjerivanje gruzijskih državljana, navodeći kako ti leci predstavljaju državnu tajnu.

Budući da je ruska vlada imala isključiv pristup tim lecima, a odbila ih je dostaviti Sudu, Sud je utvrdio da je došlo do povrede čl. 38. Konvencije. Činjenica da je dokument oznaćen kao državna tajna ne daje pravo državi članici da ne postupi sukladno čl. 38. Konvencije i udovolji zahtjevima Suda.

*Članak 4. Protokola broj 4.
koji zabranjuje kolektivno
protjeravanje stranaca ne
odnosi se samo na one strance
koji zakonito borave na
državnom teritoriju, već i na
strance koji nezakonito borave
na teritoriju neke države.*

Migracijska praksa u Rusiji i iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava

Ruska vlada je dostavila statistiku za razdoblje od 1. listopada 2006. godine do 1. travnja 2007. godine, što jasno ukazuje kako Rusija ipak prikuplja mjesećnu statistiku broja protjeranih stranaca, a ne samo polugodišnju i godišnju. Budući da ruska vlada nije dostavila godišnju statistiku za 2006. i 2007. godinu, Sud je utvrdio kako se podaci o broju protjeranih gruzijskih državljana koje je navela ruska vlada ne podudaraju s podacima gruzijske vlade. Sud je stoga odlučio pokloniti vjeru podacima koje je dostavila gruzijska vlada.

Sud je temeljem prikupljene dokumentacije, izjava svjedoka i izvješća međunarodnih organizacija utvrdio da gruzijski državljani nisu na raspolaganju imali pravna sredstva u okviru ruskog zakonodavstva.

Sud je zaključio kako se u Rusiji od rujna 2006. godine provodila politika uhićenja, zadržavanja i protjerivanja gruzijskih državljana.

U odnosu na članak 4. Protokola br. 4.

Sud je istaknuo kako je u ovom predmetu primjenjiv čl. 4. Protokola br. 4. koji zabranjuje kolektivno protjeravanje stranaca, budući da se čl. 4. Protokola br. 4. ne odnosi samo na one građane koji zakonito borave na državnom teritoriju neke države.

U odnosu na pitanje je li se protjeravanje provelo na temelju razumnog i objektivnog ispitivanja okolnosti za svakog pojedinačnog gruzijskog državljanina, Sud je utvrdio da se protjerivanje na cijelom ruskom teritoriju provodilo na isti način i to putem koordiniranih radnji upravne i sudbene vlasti.

Tijekom razdoblja koje je relevantno u ovom predmetu ruski sudovi su donijeli na tisuće odluka kojima su naredili protjerivanje gruzijskih državljana. Iako su se odluke formalno donosile protiv svakog gruzijskog državljanina pojedinačno, u postupku koji je prethodio nisu se pojedinačno ispitivale okolnosti slučaja.

Sud je naglasio kako se migracijska pitanja trebaju regulirati na način koji je u skladu s Konvencijom, iako svaka država članica uživa široku slobodu procjene glede regulacije migracijske politike. Slijedom navedenog, Sud je ustanovio kako protjerivanje gruzijskih državljana u konkretnom predmetu, predstavlja povredu čl. 4. Protokola br. 4.

U odnosu na članak 5. Konvencije

Sud je zaključio kako su uhićenja gruzijskih državljana bila proizvoljna te je stoga došlo do povrede čl. 5. st. 1. Konvencije. Sud je utvrdio da je došlo i do povrede čl. 5. st. 2. Konvencije, jer protjeranim gruzijskim državljanima nije na raspolaganju bilo učinkovito pravno sredstvo putem kojeg su mogli osporavati odluke o protjerivanju.

U odnosu na članak 3. Konvencije

Sud je utvrdio kako je zbog uvjeta u kojima su gruzijski državljani bili smješteni prije protjerivanja (napučene ćelije, nedostatak hrane i vode te higijene) došlo do povrede čl. 3. Konvencije.

U odnosu na ostale članke Konvencije

Sud je utvrdio kako je došlo do povrede čl. 13. u odnosu na čl. 5. st. 1. i u odnosu na čl. 3. Konvencije, jer protjerani gruzijski državljani nisu na raspolaganju imali učinkovito pravno sredstvo putem kojeg su mogli osporavati odluke o protjerivanju.

❖ PRAVIČNA NAKNADA

Sud je ocijenio da odluka o naknadi nije sazrela za odlučivanje te je pozvao stranke da u roku od dvanaest mjeseci podnesu svoje očitovanje o istom.

KLJUČNE RIJEČI

- *migracijska politika*
- *protjerivanje stranaca*
- *pravo na učinkovito pravno sredstvo*
- *obveza suradnje stranaka sa Sudom*
- *međunarodne organizacije kao umješači u postupku pred Sudom*

ČLANAK 1. PROTOKOLA BR. 12

OPĆA ZABRANA DISKRIMINACIJE

- 1. Uživanje svih prava određenih zakonom osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili drugi status.*
- 2. Nitko ne smije biti diskriminiran od strane javnih tijela na bilo kojoj osnovi kako je navedeno u stavku 1.*

PODNOŠITELJICA JE DISKRIMINIRANA JER NE MOŽE SUDJELOVATI NA IZBORIMA ZA DOM NARODA BOSNE I HERCEGOVINE

ZORNIĆ protiv BOSNE i HERCEGOVINE

*zahtjev br. 3681/06
presuda od 15. srpnja 2014.*

❖ ČINJENICE

Podnositeljica zahtjeva je građanka Bosne i Hercegovine koja aktivno sudjeluje u političkom životu svoje zemlje. Primjerice, 2002. godine bila je kandidat Socijaldemokratske partije Bosne i Hercegovine na parlamentarnim izborima. Ustav Bosne i Hercegovine pravi razliku između takozvanih konstitutivnih naroda (Bošnjaci, Hrvati i Srbi), ostalih (pripadnici manjina) i građana Bosne i Hercegovine (oni koji se odbijaju izjasniti kao pripadnici bilo koje etničke grupe). O svojoj etničkoj pripadnosti svatko odlučuje sam.

Prema Ustavu, samo oni koji se izjasne kao pripadnici jednog od konstitutivnih naroda imaju pravo sudjelovanja na izborima za Dom naroda i Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Pozivajući se na članak 14. (zabrana diskriminacije), članak 3. Protokola br. 1. (pravo na slobodne izbore) i članak 1. Protokola br. 12. (opća zabrana diskriminacije) uz Konvenciju, podnositeljica se žalila da nema pravo sudjelovanja na izborima za Dom naroda i Parlament Bosne i Hercegovine zbog toga što se odbija izjasniti kao pripadnica bilo koje etničke grupe, nego se izjašnjava samo kao građanka Bosne i Hercegovine.

❖ OCJENA SUDA

Sud je utvrdio da podnositeljica zahtjeva ne smije biti spriječena sudjelovati na izborima za Dom naroda zbog svog opredjeljenja, posebno kada se uzme u obzir da Ustav Bosne i Hercegovine ne sadrži objektivne kriterije za određivanje nečijeg etničkog podrijetla.

Iste ustavne odredbe su već proglašene diskriminatornim u predmetu *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*. U tom predmetu Sud je utvrdio povredu Konvencije zbog nemogućnosti podnosioca zahtjeva koji su bili Rom i Židov da sudjeluju na parlamentarnim izborima. Prema Sudu, ovaj je slučaj identičan predmetu *Sejdić i Finci*, jer je i podnositeljica onemogućena u sudjelovanju na izborima za Dom naroda na osnovi etničkog podrijetla.

Zbog prirode sukoba u Bosni i Hercegovini u razdoblju od 1992. do 1995., obilježenog genocidom i etničkim čišćenjem, suglasnost konstitutivnih naroda je bila neophodna za uspostavljanje mira, što može objasniti činjenicu da na mirovnim pregovorima nije bilo predstavnika drugih zajednica, kao npr. romske ili židovske zajednice. U presudi *Sejdić i Finci* Sud je utvrdio da je ovakvo ustavno rješenje doneseno zbog uspostavljanja mira, koji cilj je u skladu s Konvencijom.

Međutim, imajući u vidu značajan napredak ostvaren u Bosni i Hercegovini nakon Daytonskog mirovnog sporazuma kao i postojanje drugih mehanizama podjele vlasti

koji ne dovode automatski do isključenja predstavnika drugih zajednica, Sud je utvrdio da kontinuirana nemogućnost podnositelja zahtjeva da sudjeluju na izborima nema objektivno i razumno opravdanje te da je kao takva diskriminatorna u smislu članka 14. u vezi s člankom 3. Protokola broj 1.

Sud smatra da je došlo vrijeme za uspostavljanje političkog sustava koji će omogućiti svim građanima Bosne i Hercegovina sudjelovanje na izborima za Predsjedništvo i Dom naroda Bosne i Hercegovine bez diskriminacije na osnovi etničke pripadnosti i bez davanja posebnih prava konstitutivnim narodima u odnosu na manjinske narode i građane Bosne i Hercegovine.

Iz istih razloga, Sud je i u ovom slučaju zaključio da je došlo do povrede članka 14. u svezi s člankom 3. Protokola br. 1. i članka 1. Protokola br. 12. zbog kontinuirane nemogućnosti podnositeljice da sudjeluje na izborima za Dom naroda Bosne i Hercegovine. U odnosu na prigovore o nemogućnosti sudjelovanja na izborima za Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, Sud je ponovio svoj stav iz presude *Sejdić i Finci* o diskriminatornom karakteru ustavnih odredbi koji sprečavaju podnositelje zahtjeva da sudjeluju na izborima za Predsjedništvo. Sud je utvrdio da je i u ovom predmetu došlo do povrede članka 1. Protokola br. 12. zbog nemogućnosti podnositeljice da sudjeluje na izborima za Predsjedništvo Bosne i Hercegovine.

U odnosu na članak 46.

Sud je iznio stav da je utvrđenje povrede u ovom predmetu izravna posljedica neprovođenja ustavnih i zakonodavnih izmjena u cilju izvršenja presude *Sejdić i Finci*, čije izvršenje je od 2009. godine pod nadzorom Odbora ministara Vijeća Europe, tijela zaduženog za nadgledanje izvršenja presuda Suda. Sud je stoga naglasio da je nužno u što kraćem roku i na najučinkovitiji mogući način riješiti ovu situaciju.

Sud smatra da nakon više od 18 godina od okončanja ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini ne može postojati niti jedan razlog za zadržavanje spornih ustavnih odredbi. Sud smatra da je došlo vrijeme za uspostavljanje političkog sustava koji će omogućiti svim građanima Bosne i Hercegovina sudjelovanje na izborima za Predsjedništvo i Dom naroda Bosne i Hercegovine bez diskriminacije na osnovi etničke pripadnosti i bez davanja posebnih prava konstitutivnim narodima u odnosu na manjinske narode i građane Bosne i Hercegovine.

❖ PRAVIČNA NAKNADA

Podnositeljica nije podnijela zahtjev za pravičnu naknadu

KLJUČNE RIJEČI

- *pravo sudjelovanja na izborima*
- *diskriminacija po etničkoj pripadnosti*
- *Daytonski sporazum*
- *promjena političkog sustava*

